سیاسەتی سوریا بەرانبەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد
لە کوردستانی عیراقدا
(١٩٧٦-١٩٨٨)
توێژینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە

د. ئەحمەد حەمەدئەمین

پێشەکی

بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان لە زۆربەی قۆناغەکانیدا جێگای تێرامانو گرنگیدانی ئەو وڵاتانە بووە کە بەشێك لە کوردستانیان پێوە لکاوە، لەبەر ئەوەی هەمیشە ترسی سەرەکیان ئەوە بووە ڕەنگدانەوەیو کاریگەرییەکان تەشەنە بکاتو بڵاوبێتەوە. بۆیە هەندێك کات وەکو هاوکارو هەندێك جاریش وە پیلانگێر ڕۆڵیان بینیوە. لێرەشدا سوریا سیاسەتی خۆی بەرانبەر بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان لە کوردستانی عیراق لە ماوەی ساڵانی (١٩٧٦– ١٩٨٨) لە سۆنگەی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عیراق لە لایەك، بەرژەوەندییە سیاسییەکانی لە ناوچەکە لە لایەکی دیکە ئاراستە کردووە. دەرخستنی سیاسەتی ئەو وڵاتە بەرانبەر قۆناغێکی هەستیار لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی لە کوردستانی عیراقو، شرۆڤەی وردەکارییەکان ئامانجی ئەم توژێنەوەیە.

ئامادەکردنی ئەم توێژینەوەیە ئاستەنگی زۆری بۆ توێژەر نایەوە، لەبەر ئەوەی سەرچاوەی سوریو دیکۆمێنتی دەزگا هەوڵگرییەکانی ئەم وڵاتە بەردەست نین تا ئاستی سیاسەتەکە بە تەواو ڕوو بکاتەوە، ئەوەی هەیە تەنیا زانیاری نێو سەرچاوە کوردییەکانن کە لە دووتوێ بڵاوکراوەکانی پارتەکانو یاداشتەکانی سەرکردەکان بە چاپ گەیەنراون، بۆیە گومانی تیادا نییە بەردەست کەوتنی سەرچاوەو نووسراوە فەرمییەکانی حکومەتی سوریا ناوەڕۆکی باسێکی وا دەوڵەمەندتر دەکات، بەڵام وێڕای ئەو ئاستەنگەش، توێژەر هەوڵیداوە لە دوو توێ توێژینەوەکەیدا کە دابەشی کردووە بۆ دوو تەوەر زانیارییەکانی هەن بیان خاتە بەردەستو شیکاری بابەتیانەیان بۆ بکات.

لە تەوەری یەکەم: باس لە پەیوەندییەکانی نێوان سوریاو پارتو رێکخراوە سیاسییەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستانی عیراق کراوە کە لە دوای نسکۆی ١٩٧٥ هاتنە دامەزراندن.

لە تەوەری دووەم، باس لە سیاسەتی سوریا بەرانبەر پێشهاتەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستانی عیراق کراوە، کە چۆن بە پێی قۆناغەکان هەڵبەزو دابەزی بە خۆیەوە بینیوە.

لە کۆبەندیش ئاماژە بەو خاڵانە کراوە کە پێگەیشتووین.

بۆ ئەم توێژینەوەیە بڵاوکراوەکانی پارتەکانی کوردستانی عیراقو یاداشتی سەرکردەکان باشترین لەم سەرچاوانە بوون کە زانیارییەکانیان لێ وەرگیراوە، وەکو لە پەراوێزەکا وی ریز بەندی سەرچاوەکاندا دەبینرێن. ئەمەش وای کردووە توێژینەوەکە بێ نەبێت، بۆیە دەخوازین هاوکارمان بن لە دەست نیشان کردن کەمو کورتییەکان، بۆ ئەوەی خزمەت بە بواری توێژینەوەی داهاتوومان بکات. خوای گەورە پشتو پەنای هەموو لایەکمان بێت.

تەوەری یەکەم: پەیوەندییەکانی سوریا لەگەڵ پارتو ڕێکخراوە سیاسییەکان لە کوردستانی عیراقدا

لەگەڵ ئەوەی نسکۆی شۆڕش لە ساڵی ١٩٧٥ کاریگەری هەبوو لەسەر پەرتەوازە بوونی بەشێك لە بەشداربوونی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد، هەروەها بۆ ماوەیەکی کەمیش بووە هۆکاری ئەوەی دەنگی شۆڕش لە کوردستانی عیراق کپ بکاتەوە، بەڵام ئەوە نەبووە هۆکاری ئەوەی مەسەلەی بەردەوامی شۆڕش لە ناخی شۆڕشگێرانی کورد بە تەواوی نەهێڵێتو بیتوێنێتەوە.

بۆیە دەبینین لەگەڵ هاتنە پێشەوەی ئەو قۆناغەدا بەشێکی بچووك لە شۆڕشێگران ڕوو لە دەرەوە دەکەن، کە لە دواتر ئەمانە دەبنە هەوێنو بنەمای دروستکردنی ڕێکخستنی سیاسیو سەرهەڵدانەوەی شۆڕش[١]. لێرەشدا لەبەر ئەوەی دەستپێکردنەوەی شۆڕش لە ئێران ئەوەندە ئاسان نەبوو، بە هۆی ئەوەی لەگەڵ عیراق لە ڕێکەوتندا بوو، بەشێك لە شۆڕشگێرەکان ڕوو لە سوریا دەکەن. لە سەرەتادا ئەوانەی ڕوویان کردە ئەو وڵاتە سەر بە هیچ پارتێکی سیاسی نەبوون، بەڵکو تەنیا ئامانجیان دەست پێکردنەوەی شۆڕش بوو[٢]، بەس. بەمەش دەتوانرێت بووترێ سەرباری ئەوەی سوریا لەگەڵ کوردەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا سیاسەتێکی توندوتیژو نامرۆڤایەتیانەی پەیڕەو دەکرد، بەڵام لەبەر ناکۆکییەکانی لەگەڵ حکومەتی عیراق ئامادەی ئەوەی تیابوو ڕێگا بدات بە شۆڕشگێرە کوردەکانی عیراق[٣]، وڵاتەکەی بکەن بە مۆڵگەی حەوانەو سەرهەڵدانەوەی شۆڕش.

قۆناغی دەستپێکردنەوەی شۆڕش سەرەتای قۆناغێکی تازە بوو لە خەباتی سیاسی کە ژمارەیەك پارتو ڕێکخراوی سیاسی تیایدا هاتنە دامەزراندن، ئەو پارتو ڕێکخراوانەش لەوە گەیشتبوون کە کاریگەریو هێزو توانای هەر لایەنێکی سیاسی بە تەنیا پێوانە ناکرێت، بۆیە هێزی ڕاستەقینەی هەر لایەنێکی سیاسی برتییە لە هێزی خۆیو هێزی دۆستەکانی پێکەوە. ئیتر لە چوارچێوەی ئەو مەسەلەیەو بۆ گەورەکردنو بە هێزکردنی تواناکانی خۆیان لە لایەکو، لەبەر ڕۆشنایی ناکۆکییەکانی نێوان عیراقو سوریا لە لایەکی دی. هێزە کوردییەکان کەوتنە پەیوەندی بەستن لەگەڵ سوریا[٤].

یەکێتی نیشتمانی کوردستان وەکو ڕێکخراوێکی سیاسی تازە لە ٢٢ی مایسی ١٩٧٥ کە لە ڕیستورانی (طلیطلة) لە (دیمشق)ی پایتەختی سوریا هاتە دامەزراندن[٥]، ئاساییە کە سوریا ئاگاداری هەنگاوەکانی دامەزراندنی بێتو هاوکاری

---

(١) کاظم حبیب، لمحات من النضال حرکة التحرر الوطني للشعب الکردي في کردستان العراق، دار ئاراس، اربیل، ٢٠٠٥، ص ٣٧٨.

(٢) فەرەیدوون عەبدولقادر، لە زەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانی کوردستان دەدوێ، چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠٠٥، ل ٥٣-٦٢.

(٣) ناکۆکییەك سیاسییەکانی سوریا لەگەڵ عیراق بریتی بوو لە ململانێی ئایدۆلۆژیاکانی نێوان باڵی بەعسی هەردوو وڵات، هەروەها لە ساڵی ١٩٧٥ هەردوو وڵات گیروگرفتیان هەبوو لەسەر ئاو فورات، سەرباری ئەوەی کە ناکۆکییەکی توندوتیژ لە نێوان (سەدام حوسێن) جێگری سەرۆك کۆماری عیراقو، (حافز ئەسەد) سەرۆکی ئەوکاتە سوریا هەبوو. جگە لەوەشە لەسەر مەسەلەی فەڵەستینو ڕێکەوتننامەی جەزائیر بیرو بۆچوونیان جیاواز بوو. محمودی مەلا عزەت، بازنەکانی ململانێیو ستراتیجی ئاسایشی نەتەوەی کورد، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٨، ل ١٣٦؛ سامی شۆڕش، عێراقو دەوروبەری کورد لەو ناوەندەدا، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر، ٢٠٠٢، ل٣٢ بە دواوە.

(٤) کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان، هاوپەیمانی نەك کلکایەتی، دۆستایەتی نەك نۆکەرایەتی، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(١٢)، خوولی سێیەم، ١٩٨٦، ل ٥.

(٥) بۆ زیاتر زانیاری لە بارەی چۆنییەتی دامەزراندنی یەکێتیو دەستەی دامەزرێنەرو هەوڵە سەرەتاییەکان بڕوانە: سەروەر عەبدولرەحمان عومەر، یەکێتی ی نیشتمانی ی کوردستان دامەزراندنو دەست پێکردنەوەی شۆڕش ١٩٧٥-١٩٧٦ "لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی/ سیاسییە"، چاپی یەکەم، چاپخانەی نما، سلێمانی، ٢٠٠٢، ل ٧٤ بە دواوە.

پێشکەش کردبێت، چونکە دەنگو باسو بەیاننامەی دامەزراندنەکەی لە ٢٥ی هەمان مانگدا لە ڕادیۆو ڕۆژنامەکانی سوریا بڵاوکرایەوە[(١)]. ئەوە لە لایەك، لە لایەکی دیکەش یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزراندنییەوە سوریا کردبووە بنکەی سەرکردایەتیو شوێنی خۆ ڕێکخستنو مەشق پێکردنی کادیرەکانیو بڵاوکردنەوەی بەیاننامەو بڵاوکراوەکانی[(٢)]. ئەوەسەڕەرای ئەوەی هاوکاری مادیشی لە لایەن سوریاوە پێشکەش کراوە[(٣)].

شیاوی باسە، لە بارەی پەیوەندییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانو سوریا، (جەلال تاڵەبانی) دەڵێ: "**هەرگیز چاکەی سوریامان لە بیر ناچێتەوە، بە ڕاستی ئەو سەردەمە سوریا نەبوایە نەمان دەتوانی ئەو کارە وەکو پێویست ئەنجام بدەین، سوریا نەك هەر دەرگای بۆ کردینەوە، دەرگای سیاسی، دەرگای ڕێکخستن، دەرگای پروپاگەندە، بەڵکو دەرگای ڕاهێنانی پێشمەرگەشی بۆ کردینەوە، دەرگای چەك پەیداکردنی بۆ کردینەوە کە چەکمان پێبداتو کەرەسەی شۆڕشمان بۆ بێنێتە دی، بۆیە بە ڕاستی (ی.ن.ك) زۆر قەرزای سوریایە**"[(٤)]. ئەوە لە لایەك، لە لایەك دیکەوە هەر لەم بارەیەوە (نەوشیروان مستەفا) لە یاداشتانەکانی ئاماژەی بۆ دەکاتو دەڵێ: " ... **ئەگەر دامەزراندنی یەکیتیو، هەڵگیرسانەوەی شۆڕش...، بە سەروەرییەکی گەورە لە مێژوی کوردا حساب بکری، ئەبی لەم سەروەرییەدا کورد بەریز لی نانەوە چاکەی سوریا، بە تایبەتی هی سەروك حافظ ئەسەدی، لەبەر چاو بی**"[(٥)].
بی"[(٥)].

شیاوی باسە، پەیوەندییەکانی یەکێتی لەگەڵ سوریا گەیشتبووە ئاستێك کە بەشێك لە وتارو دروشمەکانی لە ژێر کاریگەری حکومەتی سوریادا بوو، وەکو ئەوەی لە دەقی بەیاننامەی دامەزراندنی داهاتووە:" **یەکێتی بە جێبەجێ کردنی ئەرکەکانی دەتوانێ عیراق بخاتە سەر ڕێگای تێکۆشانی ڕەوای عەرەب دژ بە ئیمپریالیزمو کۆنە پەرستی، توانا زۆرو زەبەندەکانی عیراقیش سازو ئامادە بکات بیا نخاتە ئەو شەڕ چارەنووسەی کە نەتەوەی عەرەب دژی زایۆنیزو ئیمپریالیزم دەکات**"[(٦)]، هەڵگرتنی ئەو دروشمە توندڕەوە عەرەبییە نیشانەی کاریگەری(التجمع الوطني العراقي– توع) [(٧)] بوو بە سەر یەکێتییەوە کە تا ماوەیەکی زۆر لە دواتر ڕەنگدانەوەی بەسەر ئەدەبیاتەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەر مایەوە.

---

(١) د. فوئاد مەعسوم: یەکیتی نیشتمانی کوردستان... سەرەتاکان، لە چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ل ٣٣.

(٢) مەعد فەیاز، بەشێك لە بیرەوەرییەکانی مام جەلال، وەرگێرانی: سۆران عەلی، چاپی یەکەم، کەرکوك، ٢٠٠٩، ل ٢٢٠؛ ئەرسەلان بایز ئیسماعیل، ڕۆژانی سەخت(بیرەوەی)، بەرگی یەکەم، سلێمانی، ٢٠٠٢، ل ٤٣.

(٣) بری ئەو پارەیە کە یەکێتی لە سوریا لە سەرەتا وەری گرت بریتی بوو لە (١٥) هەزار دینار، دواتر لە ساڵی ١٩٨٧ زیادی کرد بوو بە (٣٥) هەزار دینار. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: نەوزاد عەلی ئەمین، پشکۆیەك لە خۆڵەمێشدا بە شێکی گرنگ لە ژیاننامەی هۆمەر شێخمووس، چاپی یەکەم، سوید، ٢٠١٠، ل٢١٦.

(٤) دیمانەیەك لەگەڵ جەلال تاڵەبانی، ئامادەکردنی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨)، لە ١٩٩٦/٦/٣، سلێمانی.

(٥) نەوشیروان مستەفا ئەمین، لە کەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوەزەنگ دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عیراق ١٩٧٥– ١٩٧٨، چاپی دووەم، چاپخانەی زانکۆی سلێمانی، سلێمانی، ١٩٩٧، ل ٧٧.

(٦) بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: البیان الاول للاتحاد الوطني الكردستاني في ١/٦/ ١٩٧٥. پاشکۆی ژمارە (١).

(٧) (التجمع الوطني العراقي– توع) ساڵی ١٩٧٥ لە لایەن چەند لایەنێکی سیاسییەوە لە سوریا، وەکو ڕێکخراوێکی بەرەیی دامەزرابوو لە لایەن هەر یەك لە (حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالیست– سەرکردایەتی هەرێمی عیراق و بزووتنەوەی عەرەبیی سۆسیالیست و پارتی کۆمۆنیستی عیراق / القیادة المرکزیة و حزبی ئیشتراکی و کۆنگرەی نەتەوەییە سۆسیالیستەکان و سوپای میللی بۆ ڕزگارکردنی عیراق). یەکێتی نیشتمانی کوردستان، دوایی دامەزراندنی دەبوو هەڵوێستی خۆی لە بەرانبەر (توع)دا ڕوون بکاتەوە. ئەوەبوو بە زۆرینەی دەنگی دەستەی دامەزرێنەر، لە دوو بەیاننامەی جیای (توع) و (ی.ن.ك) لە ١١ی شوباتی ١٩٧٦دا، چوونی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بۆ نێو (توع)،

پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی)[1]، وەکو پارتێکی سەرەکی سەر گۆڕەپانی خەباتی نیشتمانیو ڕزگاریخوازیی کورد لە کوردستانی عیراق، دوای ئەوەی لەسەر پاشماوە ڕێکخستنەکانی شۆڕشی ئەیلول هاتەوە مەیدانی خەبات. ئەگەرچی مارانگازی سیاسەتی وڵاتە هەرێمیو نێودەوڵەتییەکان بوو، بەڵام دەرکی بەوە کردبوو کە پێویست بە هاوکاریو هەماهەنگی دەوڵەتێکی ناوچەکە دەکات بۆ ئەوەی لەو ڕێگایەوە هەم سوود وەربگرێت، هەمیش لەوێوە پەیوەندی بە ئەندامانییەوە بکاتەوە کە دوور کەوتبوونەوەی لە نیشتمان. ئیتر هەر لەم چوارچێوەیەوە وەفدێك لە کادیرانی پارتی ڕادەسپێردێن سەردانی سوریاو لوبنان بکەن، هەم بۆ ئەوەی کار بۆ سەر لە نوێ بەرپابوونەوەی شۆڕش بکەن، هەمیش لە بیروت چاویان بە (جەلال تاڵەبانی) بکەوێتو لەم بارەیەوە گفتوگۆی لەگەڵدا بکەن[2]. لێرەدا دەتوانرێت بووترێ پارتی دیموکراتی کوردستان (سەرکردایەتی کاتی)، وەکو یەکێتی نیشتمانی کوردستان مەبەستی بوو سوود لە پێگەی سوریا وەربگرێت، بەڵام وەکو دەبینین سوریا هاوکاریو هەماهەنگییەکانی بە هەمان شێوە یەکێتی نەبوو.

لە ڕاستیدا، بەر لە نسکۆی شۆڕش لە ١٩٧٥ پەیوەندی سەرانی (توع) لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستانو بارزانیدا ئاسایی بوو، بەڵام پارتی خۆی بەدوور گرت لە بوونە ئەندام لەم بەرەیەدا، لەبەر ئەوەی بەرنامەی ئەو بەرەیە لەگەڵ بیروباوەڕەکانی پارتیو بارزانی نەدەگونجا[3]. لەگەڵ ئەوەشدا دەبینین لە دوای نسکۆ، (توع) داوای لە پارتی دەکات ببێتە ئەندام لە ناو ڕیزەکانیدا، بەڵام ڕێکخستنەکانی پارتی لە سوریا بە هۆی ئاگادارنەبوونی (مەسعود بارزانی) نەیانتوانی بوو وەڵامێکی ڕوون ئاشکرا بدەنەوە[4].

لە کاتێکیشدا (مەسعود بارزانی) سەردانی سوریا دەکات، بە بێ ئەوەی پارتی داوای کردبێت کە ببێ بە ئەندام لە (توع)دا، (توع) بە (مەسعود بارزانی) ڕاگەیاندووە ئەگەر پارتی بەیانێك دەربکاتو پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ ئەمەریکاو ئیسرائیل ڕیسوا بکات، ئەوان ئامادەن پارتی لە ناو ڕیزەکانی خۆیاندا وەربگرن، بەڵام لە لایەن (مەسعود بارزانی)یەوە بە توندی چوونە ناو (توع)و هەر مەرجێکی تر ڕەت کراوەتەوە[5]. بەمەش دەبین لە سەرەتاوە ئەو هۆکاری دەبێتە فاکتەرێك بۆ سادر بوونی پەیوەندییەکان[6]، بەڵام لە دواتر نابێتە ئاستەنگ لە بەردەم ڕاگرتنی هاوکارییەکانی سوریا لەگەڵ پارتی

ڕاگەیەنرا. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: بيان الاتحاد الوطني الكردستاني بمناسبة انضمامه الى التجمع الوطني العراقي، ١٩٧٦/٢/١١" بيان حول انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني لتجمع الوطني، ١٩٧٦/٢/١١.

(١) پارتی دیموکراتی کوردستان سەرکردایەتی کاتی: لە هەفتەی یەکەمی نیسانی ١٩٧٥، (مەسعود بارزانی)و (ئیدریس بارزانی) پەیوەندییان کرد بە کۆمەڵێك کادری سەرکردەی پارتی، بە تایبەت ئەوانە پەنابەر بوون لە ئێران، دواتریش لە کۆتایی نیسانو سەرەتاکانی مایس: مەسعود بارزانی، ئیدریس بارزانی، جەوهەر نامیق سالم، ئازاد محەمەد نەجیبب بەرواری، محەمەد مەحموود شەنگاری(سامی عەبدولڕەحمان)، فازڵ میرانی، عارف تەیفور، عەبدولکەریم سوڵتان عەبدوڵڵا(کەریم شەنگاری)، محەمەد ڕەزا، تەحسین عەبدوڵڵا ئەتروشی، عەبدوڵڵا سەدیق مایی، فرەنسۆر هەریری، کەمال کەرکووکی، شێخ عەزیز سەرگەلو، یونس محەمەد سەلیم ڕۆژبەیانی، شێرکۆ شێخ عەلیو ساڵح ئەحمەد فەتاح کۆبوونەوە. ئەوەش بووە بەر بناغەی دامەزراندنی سەرکردایەتی کارتی پارتی دیموکراتی کوردستان. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: حبيب محمد كريم، تأريخ الحزب الديمقراطي الكوردستاني- العراق في محطات رئيسية ١٩٤٦- ١٩٩٣، دهۆك، ١٩٩٨، ص ١٤٧.

(٢) عادل موراد، چونیەتی دامەزراندنی یەکێتی دەگێڕێتەوە، لە چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ل ٨٤.

(٣) نەوشیڕوان، لە کەناری دانوبەوە...، ٦٥.

(٤) د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد لە کوردستانی عیراق لە سالەکانی جەنگی عیراقو ئێران دا (١٩٨٠- ١٩٨٨)، چاپی یەکەم، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، ٢٠٠٨، ل٦٧.

(٥) د. عەلی تەتەر نێروەی، هەمان سەرچاوەو لاپەڕە.

(٦) نەوزاد عەلی ئەحمەد، پشکۆیەك لە خۆڵەمێشدا ...، ل ١٣١.

دیموكراتی كوردستان، چونكه (مەسعود بارزانی) ئاماژە بۆ ئەوە دەكات كە بۆ دووەمین جار لە ساڵی ١٩٨١ چۆتەوە سوریا و چاوی بە سەرۆك(حافز ئەسەد) كەوتووەو داوای هاوكاری لێكردووە[١].

لێرەدا دەكرێت ئەو ڕاستییە بووترێ كە پەیوەندییەكانی پارتی لە ئاستی پەیوەندییەكانی یەكێتیدا نەبوو، چونكە وەكو یەكێتی ڕازی نەبوو، شۆڕشێك كورد بەرپای بكات لە سەر خاكی كوردستان، ببێتە شۆڕشێكی عیراقی، شۆڕشێك سەركردەكانی كورد ئەنجامی بدەنو هەروا بە ئاسانی ژمارەیەك لە كەسانی عەرەبی شۆڤێنی ببنە سەركردەی كە جیاوازییەكی ئەوتۆیان نەبێت لەگەڵ بەرپرسانی ئەوكاتە بەغدا، بەمەش دەبێتە هۆكاری ئەوەی كەسانێك لە ڕێی ڕشتنی خوێنی كوردەوە تەختی دەسەڵات بە دەست بێننو دواتریش ببن بە چەوسێنەری كورد و دژ بە مافەكانی[٢].

یەكێكی دیكە، لەو ڕێكخراوە سیاسییە كە دوای نسكۆ لەسەر گۆڕەپانی سیاسی لە كوردستانی عیراق هاتبووە دامەزراندن ئەویش بزووتنەوەی سۆسیالیستی كوردستان[٣] بوو، كە دواتر ناوەكەی گۆڕا بۆ حیزبی سۆسیالیستی كوردستان، ئەویش بە هەمان شێوەی پارتەكانی تر دەكەوێتە پەیوەندی بە وڵاتانی ناوچەكە لە وانەش سوریا. لەم بارەیەوە یەكێك لە ئەندامانی سەركردایەتی ئەو پارتە دەڵێ:" **پەیوەندییەكا نمان بەردەوام لە بەرزبوونەوەو نزمبوونەوەدابوون، زیاتریش پەیوەندی شەخسیو زارەكی بوون، پەیوەندییەكان لە ڕێگای عادل مورادو عەدنان موفتییەوە بوون، كە زۆر سەركەوتوو نەبوون، چونكە تەمەڵ بوونو زۆر خۆشیان نەدەدایە كارەكان، هەروەها د. محمود عوسمانو عەبدولخالق زەنگەنە بە هۆی ئەوەی ئەوانیش ماڵەكانیان لە دیمشق بوو، ناوە ناوە لە كۆڕو كۆبوونەوەكاندا بەشداریان دەكردو پەیوەندییەكانی حزبیان پێكهێنابوو، بەڵام بە هۆی ناكۆكی نێوانیانو جدی نەبوونیان لە كارەكاندا، نەك هەر سوودێكیان بۆ حزب نەبوو، بەڵكو زیانی زۆرشیان لێدا**"[٤].
ئەوە لە لایەك، لە لایەكی دیكەوە (عەدنان موفتی) باس لەوە دەكات لە هاوینی ساڵی ١٩٧٩ بۆ دروستكردنی پەیوەندی سیاسی سەردانی سوریا و لوبنان دەكات، بەڵام لە سوریادا بۆ ماوەی دە ڕۆژ زیندانی دەكرێت ئینجا ئازاد كراوەو، دەستی كردووە بە نزیك بوونەوەو پەیوەندییە سیاسییەكان[٥]. بەمەش دەتوانرێت بووترێ پەیوەندییە سیاسییەكانی حیزبی سۆسیالیستی كورستان پەیوەندی فەرمی نەبوون، بۆیە ئەگەر بەراوردی بكەین لەگەڵ پەیوەندییەكانی یەكێتی بە پلەی یەكەم، پارتی بە پلەی دووەم، ئەوە پەیوەندییەكان بەم شێوە جێگای باسو گرنگ نین، كە شیاوی باس كردن بێت.

---

(١) مەسعود بارزانی، بارزانیو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد" شۆڕشی ئەیلول١٩٦١– ١٩٧٥"، بەرگی سێیەم، بەشی دووەم، چاپی یەكم، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر، ٢٠٠٤، ل ٢٠٠.

(٢) جەمال فتح الله طیب، بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد لە باشووری كوردستان(١٩٧٥/٣/٢١– ١٩٨٠/١١/٢٨) لێكۆڵینەوەیەكی مێژوویی سیاسی یە، تێزی دكتۆرا بڵاونەكراوە، كۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەكان، زانكۆیی سلێمانی، ٢٠٠٩، ل ٢٠٢.

(٣) بزووتنەوەی سۆسیالیستی كوردستان، لە دوای نسكۆی شۆڕش پۆلێك لە شۆڕشگێران كەوتنە بیری ئەوەی درێژە بە خەبات بدەن، ئەنجامی ئەو بیرۆكەیەو دوای تاوتوێ كردنی هەڵومەرجی ئەو كاتەو گەڕانەوەیان بۆ عیراق، لە سەرەتاكانی كانوونی دووەمی ١٩٧٦ لەسەر دەستی هەر یەك لە ساڵح یوسفی، عەلی عەسكەری، خالید سەعید، تاهیر عەلی والی، سەعدی گچكە، عومەر دەبابە، ڕەسوڵ مەمەند، عەلی هەژار، كاردۆ گەلاڵی، مەلا ناسیح هاتە دامەزراندن. دواتر دەستی بە خەبات كرد لە چوارچێوەی كاری نیمچە بەرەیی لەگەڵ باڵی كۆمەڵەی ڕەنجدەرانی كوردستانو خەتی گشتی لە ناو یەكێتی نیشتمانی كوردستان، لێرەشدا بەردەوام بوون تا ئەوەی لە ٢١ی مارتی ١٩٧٩ بڕیاری جیابوونەوەیداو دواتر لەگەڵ لێژنەی ئامادەكاری پارتی دیموكراتی كوردستان، حیزبی سۆسیالیستی كوردستانیان پێكهێنا. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: ئەحمەد حەمەدئەمین ئۆمەر، بزووتنەوەی سۆسیالیستی كوردستان ١٩٧٦–١٩٧٩ توێژینەوەیەكی مێژوویی سیاسییە، گۆڤاری الاستاذ، ژمارە (١١٥)، زانكۆی بەغدا كۆلێژی پەروەردی ئیبن ڕوشد، ٢٠١٠، ل٢٥.

(٤) سەلام عەبدولكەریم عەبدوڵڵا، ژیانی سیاسیی لە باشووری كوردستان ١٩٧٥– ١٩٩١ "سەرهەڵدانی ڕەوتی سۆسیالیستیو دروستبونی حزبی سۆسالیستی كوردستان وەك نمونە" چاپی یەكەم، چاپخانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠١١، ل ١٦١.

(٥) سەلام عەبدولكەریم عەبدوڵڵا، هەمان سەرچاوە، ل ١٦٢.

پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان کە دوای جیابوونەوەی بەشێك لەسەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە کۆنگرەی نۆیەم، لە ساڵی ١٩٨١ لە سەردەستی (سامی عەبدولڕەحمان)و هاوڕێکانی هاتە دامەزراندن، بەشێك لە ئەندامانی لەبەر بوونی ناکۆکییەکان لەگەڵ پارتی لە ناوچەی بادینان، ناچار بوون ماوەیەك سوریا بکەن بە مۆڵگەی حەوانەی خۆیان[1]. لێرەشدا ئەگەرچی لە نێو سەرچاوەکاندا ئاماژە بۆ ئەوە نییە کە سوریا هاوکاری پارتی گەلی کردبێت، بەڵام نا بێت سوریا ئاگاداری بوونی هەودارانی نەبووبێت لەسەر خاکی ئەودان.

جێگای وەبیر هێنانەوەیە ئەگەرچی ناکۆکییەکانی نێوان سوریا و عیراق، کاریگەری هەبوو لەسەر ئەوەی سوریا پەیوەندی لەگەڵ هەندێ لە پارت و ڕێکخراوەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستانی عیراق ببەستێت و تا ڕادەیەك هاوکارییان پێشکەش بکات، بەڵام ئەوە ناگەیەنێت کە سوریا دڵسۆزی سەرکەوتنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی بووە لە کوردستانی عیراق، ئەگەر بزانین بەپێی گۆڕانکاری و پێشهاتەکان سیاسەتی بەرانبەر بە مەسەلەکان لە کوردستانی عیراق هەڵبەزو دابەزی کردووە و هاوکاری و پەیوەندییەکان ساردی تێکەوتووە.کە لە تەوەری داهاتوو دەیبینین.

---

(١) صلاح الخرسان، التيارات السياسية في كردستان العراق قراءة في ملفات الحركات والاحزاب الكردية في العراق ١٩٤٦-٢٠٠١، الطبعة الاولى، بيروت- لبنان، ٢٠٠١، ص ٢٨٤.

تەوەری دووەم: سیاسەتی حکومەتی سوریا لە بەرانبەر پێشهاتەکان لە کوردستانی عیراق

لەگەڵ دەستپێکردنەوەی شۆڕش لە کوردستانی عیراقدا، ئاستی پەیوەندییەکانی سوریا و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بە ئاراستەیەکی جیاوازتر بەدی دەکرێت بە بەراورد لەگەڵ ئێران و تورکیا، چونکە وەکو ئاماژەی بۆ کرا ناکۆکی و ململانێی توند کەوتبووە نێوان سوریا و عیراق. لێرەشدا لەبەر ئەوەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد پێویستی بە جۆرێك لە هاوکاری و هەماهەنگی هەبوو، پارت و ڕێکخراوە کوردییەکان دەکەونە پەیوەندی گرتنەوە، ئەمەش دەرفەت دەداتە ئەو وڵاتە دەست بخاتە ناو کاروباری بزووتنەوەکە و ئاراستەی ڕووداوەکان و پێشهاتەکان بە ئامانجەکانی خۆیەوە ببەستێتەوە.

لەم چوارچێوەیەشدا، هەر لەسەرەتاوە سوریا هاوکاری و هەماهەنگییەکانی بۆ بە یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە لەسەر خاکی ئەو هاتبووە دامەزراندن، مەرجدار بووە، بە تایبەت کە دەبینین کاتێك یەکێتی هەڵدەستێ بە لەچاپدانی ڕۆژنامەیەك بە زمانی کوردی بە ناوی (ڕێبازی نوێ)، هەر زوو سوریا ڕێگا لە دەرچوونی دەگرێت لەبەر ئەوەی دەستووری سوریا نووسین بە زمانی کوردی لە وڵاتەکەی قەدەغە کرد بوو. ئەوە لە لایەك، لە لایەکی دیکەشەوە لە وەدا بەدیار دەکەوێت کاتێك کۆمەڵێك دورشم بەسەر یەکێتی نیشتمانی سەپێنراوە وەکو، لە نێوبردنی یەکجارەکی دەسەڵاتی ئیمپریالیزم، دیکتاتۆری، کۆنەپەرستی، زایۆنیزم، دەرەبەگایەتی و سەرمایەداری، کە سەرجەمیان دروشمی سوریا بوون بە ناوی (جبهة الصمود والتصدي) بەرزیانی کردبۆوە. لێرەشدا ئەگەر لێیان وردبینەوە ئەو دروشمانە هیچیان پەیوەندیان بە کوردەوە نەبووە، هەروەها لە توانای هێزێکی وەکو یەکێتی نیشتمانیش نەبووە کاری لەم شێوە ئەنجام بدات[١]. کەواتە هاوکارییەکان هەر ئەوەندە بوون تا لە بەرژەوەندی سیاسەتی سوریادا بوون، هەرکاتێك هەست بکرایە مەترسی دەکەوێتە سەر بەرژەوەندییەکان یەك ڕاست هەڵوێستەکان دەگۆڕان، وەك لە دواتر دەیبینین.

لە لایەکی دیکەدا، دوای ئەوەی یەکێتی لە سوریا جێگیر بوو کردەیە مەڵبەندی سەرکردایەتی، دەبوو هەڵوێستی خۆیی لە بەرانبەر (توع) ڕوون بکاتەوە، لەم سەرو بەندەش سوریا بۆ یەکێتی زۆر پێویست بوو، لەبەر ئەوەی وەك دەوڵەتێك پشتگیری لە بزووتنەوەی کورد دەکرد لەو کاتە، هەروەها بنکەی سەرکردایەتی یەکێتی لە وێدا بوو، وەکو شوێنێکی شیاو بۆ ئەوکاتە بەکاریان دەهێنا[٢]. بەڵام ئەم مانەوەیە بەند بووە بەوەیی یەکێتی ببێتە ئەندام لە (توع)دا[٣]، لێرەشدا لە بەرانبەر قبوڵکردنی ئەندامییەتی (توع)، یەکێتی کەوتە ژێر باری چەند پابەندییەتێکی سیاسییەوە لە وانە:

یەکەم: شۆڕشی کورد بەشێك بێت لە شۆڕشی عیراق و دروشمەکانیشی بە هەمان شێوە بێت، بەمەش یەکێتی دەبوو لە ژێر ئاڵای (توع) خەباتی بکات.

دووەم: دەبوایە یەکێتی ڕووخانی ڕژێم بکاتە ئامانجی و دروشمی سەرەکی خۆیی و، لەو پێناوەدا تێ بکۆشێت تا ڕووخانی تەواوەتی، بۆیە نەدەبوو هیچ جۆرە سازین و چارەسەرێکی مام ناوەندی قبوڵ بکات.

لێرەشدا توێژەرێك پێ وایە کە نەدەبوو یەکێتی بەم مەرجانەوەی ئەندامییەتی لە (توع) قبوڵ بکردایە، کە بە هۆیەوە کەوتبووە ژێر باری کۆمەڵێك ئیلتزاماتەوە[٤]. هەروەها (نەوشێروان مستەفا) وەکو یەکێك لە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی

---

(١) جەمال فتح الله طیب، بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد ...، ل ٢٧ و٣٠.

(٢) سەروەر عەبدولرەحمان عومەر، یەکێتی ی نیشتمانی ی کوردستان دامەزراندن و...، ل١٧٧.

(٣) نەوشێروان، لە کەناری دانوبەوە...، ٦٥.

(٤) سەروەر عەبدولرەحمان عومەر، یەکێتی ی نیشتمانی ی کوردستان دامەزراندن و...، ل١٧٨.

که دەنگی بۆ چوونە ناو (توع) نەداوە بیروڕایی وابووە کە: "... **یەکێتی نەچێتە ژێر باری هیچ ئیلتزاماتێکی سیاسیەوەو، خوی نەبەستیتەوە بە هیچ ریکخراویکی ترەوە، بو ئەوەی ئازادی جولانی هەبی...**" [1].

شیاوی باسە، لە بەرانبەر قبوڵکردنی یەکێتی بە بەرنامەو دروشمەکانی (توع)، (توع)یش دەستکاری بەرنامەی خۆیی کردو مافەکانی کوردی بە ڕوونتر خزاندە ناو بەرنامەکەیەوە، هەروەها بەڵێنیدا کە بە توانا مادیو مەعنەوییەکانی هاوکاری پێشکەش بە شۆڕشی کوردی بکاتو، هەوڵی ئەوەبدات شۆڕش بکاتە شۆڕشێکی عیراقیو لە ناوچەکانی باشوورو ناوەڕاست دەست بە خەباتی چەکداری بکەن، بەڵام نە بەکردەوە شۆڕشەکە بوو بە شۆڕشێکی عیراقی، نە هێزە عیراقییە بەهەڵستکارەکانیش توانیان شۆڕش بۆ ناوچەکانی باشووری عیراق بگوازنەوە، ئەمەش لەبەر ئەوە بوو کە بەشێك لە ڕێکخراوەکان ئامادەیی ئەوەیان تیادا نەبوو بگەڕێنەوە کوردستانیش، چونکە هەموویان لە دەرەوە وڵات ژیانیان دەگوزەراند، بۆیە هەوڵەکانیان تەنیا بواری ڕاگەیاندنی گرتەوەو بەس، ئەمەش کاریگەری ئەو تۆی نەبوو[2].

جێگای خۆیەتی ئاماژە بۆ ئەوە بکەین، لە کاتێکدا (توع) خەریك بوو بزووتنەوەی کورد لە ژێر سەرکردایەتی یەکێتی بکاتە پارچەیەك لە خەباتی گەلی عیراق، پارتی پێچەوانەی ئەم دروشمە کاری دەکرد، بەوە دروشمێکی نەتەوەیی هەڵگرتبوو، ئیتر هەڵگرتنی هەردوو دروشم لە لایەن هەردوو پارتی سەر گۆڕەپانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان بارگرانیو دروستکردنی دوژمنداری زۆرتری دراوسێکانی بە دواوە بوو، لەبەر ئەوەی یەکێتی هەوڵی دەدا بە هاوکاری سوریاو (توع) لە سەر مەیدانی سیاسی کوردستان تەنیا هەر خۆی بێتو، پارتیش لە هەوڵی ئەوەدا بوو زیاتر لە یەکێتی هەوڵەکانی دەربخات[3]. کە ئەنجام ئەو بارودۆخە ناکۆکیو ململانێی توندی لێکەوتەوەو، دواتر بارودۆخەکەی بەرەو شەڕی ناوخۆیی برد.

لەگەڵ زیاد بوونی گرژیو ئالۆزییەکانی نێوان یەکێتیو پارتی، هەوڵێك هەبوو بۆ ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی نێوانیان، بە تایبەت لە لایەن ئەو ڕێکخراوو کەسایەتییانەی کە دوژمنی سەرسەختی ڕژێمی عیراقی بوون، بە تایبەت (توع)و سەرکردایەتی هەرێمایەتی عیراقی حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالیستی لە سوریا بە سەرۆکایەتی (باقر یاسین)، لە لایەكو، دەسەڵاتدارانی سوریا لە لایەکی دی. لێرەشدا کاتێك هەڵسوڕێنەری کارەکانی بالیۆزخانەی سوریا لە لەندەن بە فەرمی داوەتی (مەسعود بارزانی) دەکات بۆ ئەوەی سەردانی سوریا بکات، ئیتر بۆ ئەو مەبەستە لە ١٩ کانوونی یەکەمی ١٩٧٦ (مەسعود بارزانی) لە ئەمەریکاوە گەیشتە دیمشقو، دوای چەندین کۆبوونەوەی لەگەڵ (جەلال تاڵەبانی)و (باقر یاسین)، لە دیمشق لە ١ی مارسی ١٩٧٧ (ڕێکەوتنی مەیدانی) نێوان پارتیو یەکێتی واژۆ دەکرێت[4]. لێرەشدا دەتوانرێت بووترێت ئەو هەوڵەی دەسەڵاتدارانی سوریا مانای پەرۆشی بۆ یەك ڕێزی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد نییە، بەڵکو بۆ ئەوەیە کە بزووتنەوەکە لە دژی عیراق بەردەوامی هەبێت.

لە کاتێکدا ئامانجی سەرەکی ڕژێمی عیراقی بە تەواوەتی لە ناوبردنی نەتەوەی کوردو شۆڕشەکەی بوو، بەڵام هەندێك جار لە ئەنجامی گوشار ناچار بە گۆڕێنی هەڵویستی دەبوو. لێرەشدا گفتوگۆ وەك هونەرێکی بەرزی دبلۆماسیو بەڕێوەبردنی ململانێ بۆ چارەسەرکردنی کێشەو ناکۆکییەکانی نێوان دوولایەنی ناتەبا، هەر لە زووەکەوە لە لایەن ڕژێمی

---

(١) نەوشێروان، لە کەناری دانوبەوە...، ٦٥.

(٢) باقر حسين، قول ما لايقال عن معارضة العراقية، وقائع واسرار، الطبعة الاولى، بيروت، ٢٠٠١، ص ٧١.

(٣) عەلی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل ٧٢.

(٤) نەوشیروان، لە کەناری دانوبەوە ...، ١٣١-١٣٢؛ سامی شورش، کردستان و الاكراد الحركة القومية و الزعامة السياسية ادريس بارزاني نموذجا، دار ئاراس، اربيل، ص١٤٤. بۆ زیاتر زانیاری لەمەڕ ناوەڕکی ڕێکەوتنەکە بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٤).

بەعسەوە هەوڵی بۆ درا. لەم بارەشەوە ڕژێم لە ڕێگای(شێخ محەمەد شێخ ڕەشیدی لۆلان) گەورەی عەشیرەتی بڕادوست هەوڵی دەستپێکردنی دانوستان لەگەڵ یەکێتی دەدات، لە بەرانبەریشدا یەکێتی لەبەر ئەوەی وەکو هێزێکی سەر گۆڕەپانی سیاسی ئەوکات وا تاوانبار کرابوو کە شەڕ بۆ سوریا دەکات، بەمەبەستی لابردنی ئەو تاوانە بەم دەست پێشخەرییە ڕازی دەبێت و، دوای کۆبوونەوەی سەرکردایەتی بڕیاری دەست پێکردنی دانوستان دەدرێت و، بۆ ئەو مەبەستەش (عەلی عەسکەری) لە تشرینی دووەمی ١٩٧٧ دەچێتە بەغداو چاوی بە هەر یەکە لە: (سەعدون شاکر) سەرۆکی دەزگای هەواڵگری، (عەدنان خەیروڵلا) وەزیری بەرگری و، چەند کار بەدەستێکی دیکەی بەعس دەکەویت و داواکارییەکانی یەکێتی دەخاتە بەر دەستیان، بەڵام دواجار بە دیتنی (سەدام حوسێن) جێگری سەرۆکی کۆمار دانوستانەکان سەرکەوتوو نابین و، شاندەکە دوای سێ ڕۆژ دەگەرێتەوە لۆلان[١].

لە بەرانبەر هاتنە پێشەوە ئەو پێشهاتە لایەنەکانی (توع) بە گشتی و کاربەدەستانی سوریا و لیبیا بە تایبەتی لەم گفتوگۆیەدا زۆر دڵگران بوون و بە توندی هێرشیان کرد سەر یەکێتی و تاوانباریان کرد بە پەیمان شکێنی، چونکە دەبوو یەکێتی و درێژەی بە خەبات بدابا و هەرگیز گفتوگۆی نەکردبا تا ڕووخانی ڕژێمی عیراق، لێرەشدا لە ڕوانگەی یەکێتییەوە ڕەتکردنی ئەم گفتوگۆیە بیانووی دەدایە دەستی کەسان و لایەنێك کە یەکێتی بەوە تاوانبار بکەن کە شەڕ بۆ سوریا دەکات، بەڵام یەکێتی بۆ ئەوەی پەیوەندییەکانی لە داهاتوو لەگەڵ سوریا و لیبیا تووشی گرفت نەبێت چەند داخوازییەکی نەتەوەیی عەرەبییان لە داخوازییەکانیاندا باس کردبوو[٢]. بەمەش ئەگەرچی خەریك بوو پەیوەندییەکان ئالۆزبن، بەڵام بە هۆی سەرنەکەوتنی دانوستانەکە هەر زوو پەیوەندییەکان ئاسایی بوونەوە.

شیاوی باسە، ئەگەرچی دەسەڵاتدارانی سوریا هەڵوێستیان لە بەرانبەر دانوستانی یەکێتی لەگەڵ بەغدا پێ قبوڵ نەبوو، کەچی دەبینین لەساڵی ١٩٧٨ بۆ ماوەی چەند مانگێك ژێر بەژێر نوێنەرانی عیراق و سوریا بۆ یەکخستنی پارت و سوپا و دەوڵەت، گفتوگۆ لەگەڵ یەکتر ئەنجام دەدەن و، نوێنەرانی هەردوولا لە دیمشق و بەغدا دادەنیشن، تەنانەت (ئەحمەد حەسەن بەکر)،(سەدام حوسێن)، (حافز ئەسەد) و (عەبدولحەلیم خەدام)یش بەشداری بەشێك لەو دانیشتانە دەکەن، ئەمەش لە کاتێکدایە کە ئۆپۆزسیۆنی عیراق لە سوریان و، هی سوریاش لە عیراقن، هەموو ئەو هەوڵانەش کە داویانە لە پشتی ئەوانەوە بووە[٣]. لێرەشدا دەتوانرێت بووترێ هەر دوو ڕژێم بۆ ڕاهیکردنی مەرامەکانیان هەموو شتێکیان پێ ڕەوا بووە، بەڵام بۆ تاکە جارێکیش بەرژەوەندی بەرانبەرکەیان قبوڵ نەبووە و بە توندی ڕەتیان کردۆتەوە.

هێزە ئۆپۆزسیۆنەکانی عیراق لە پێناو ڕووبەڕووبوونەوەو ڕووخاندنی ڕژێمی عیراق و، یەکێتی نێوان جوولانەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان و هێزە بەرهەڵستکارە عەرەبییەکان، پڕۆژەی پێکهێنانی بەرەیەکی نیشتمانییان خستەڕوو کە لە ئەنجامدا دوای گفتوگۆ و یارمەتیدانی کاربەدەستانی سووریا، لیبیا و فەڵەستین، لە ١٢ی تشرینی دووەمی ١٩٨٠ بەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی دیموکراتی(جوقد)یان واژۆکرد[٤]. لە ڕاستیدا ئەگەرچی دامەزراندنی ئەو بەرەیە بۆ ئەو سەردەمە

---

(١) صلاح الخرسان، التيارات السياسية في كردستان العراق...، ص ٣٦٦.

(٢) بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: نەوشێروان مستەفا ئەمین، لە کەناری دانوبەوە...، ل ل ١٨٠-١٨٣.

(٣) علي سنجاري، القظية الكوردية و حزب البعث العربي الاشتراكي في العراق، الجزء الثاني، الطبعة الاولى، مطبعة خاني، دهوك، ٢٠٠٩، ص٢١٥-٢١٧؛ نەوشێروان مستەفا ئەمین، پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عیراق ١٩٧٩- ١٩٨٣، چاپی سێیەم، سلێمانی، ١٩٩٨، ل١٢٤.

(٤) بەرەی نیشتمانی دیموکراتی نەتەوەیی عیراق (جوقد)، دوای هەوڵدانێکی زۆری نێوان لایەنە کوردییەکان و لایەنە عەرەبییەکان لە ١٢ی تشرینی دووەمی ١٩٨٠ لە دیمەشق دامەزرا. لایەنەکانی بریتی بوون لە پارتی کۆمۆنیستی عیراق، حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی (سەرکردایەتی هەرێمی عیراق)، بزووتنەوەی سۆسیالیستی عەرەبی(الحركة الاشتراكية العربية)، (منظمة الجيش الشعبي لتحرير العراق) حزبە

گرنگ بوو، بەڵام گەورەترین کێشەی ئەوە بوو، کە پارتی دیموکراتی کوردستان وەکو یەکێك لە پارتە گەورەکانی سەر گۆڕەپانی سیاسی کوردستانی عیراق تیایدا بەشدار نەبوو، بەمەش (جوقد) بەبێ پارتی نەیدەتوانی سود لە سوریا وەربگرێت لەبەر ئەوەی سنوورەکان بەدەستی ئەوەوە بوو، جگە لەوەش ئێران ئامادە نەبوو هاوکارییەکانی کە لە سوریایەوە دەگەیشت بدات بە دەستی هێزەکانی (جوقد) [1].

ساڵی ١٩٨١ هاوکارو هەماهەنگییەکانی سوریا و لیبیا بۆ ئۆپۆزسیۆنی عیراق زیادی کرد، ئەنجام هەر لە مانگی مایسدا ژمارەیەکی زۆر چەك و تەقەمەنی لە لایەن سوریاوە بۆ یەکێتی نێدرا[2]، بەمەش ئەو هاوکارییەی بۆ یەکێتی دەهات زۆر زیاتر بوو لە وەی بۆ پارتی دەهات، چونکە پەیوەندییەکانی یەکێتی لەگەڵ سوریا پتەوتر بوو، ئەگەرچی لەو ساڵەدا (مەسعود بارزانی) سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە سەردانێکیدا بۆ سوریا چاوی بە سەرۆك (حافز ئەسەد) دەکەویێت و ژمارەیەك کلانشیکۆف و سەمینۆف وەردەگرێت[3].

قاڵبوونەوەی کێشە و ململانێییەکانی لایەنەکان بە تایبەت بەرەی (جوقد) و بەرەی نیشتمانی دیموکراتی عیراق (جود)[4]، کاریگەری کردە سەر ئەوەی هەردوو حکومەتی سوریا و لیبیا هەوڵەکانیان چڕ بکەنەوە بۆ کۆکردنەوەی لایەنەکان، بۆ ئەوەی لە ناو بەرەیەکی فراوان کۆیان بکەنەوە، بەڵام هەوڵەکان ڕووبەڕووی کۆسپ هاتنەوەی بەهۆی ناکۆکییەکان نێوان هێزەکان بە گشتی و پارتی و یەکێتی بە تایبەتی. ئیتر بۆ ئەو مەبەستە چەند کۆبوونەوەیەك لە شام و لیبیا ئەنجام دران، کەچی لە دواجار هەوڵەکان سەرکەوتوو نەبوون و بەرەکەش لە دایك نەبوو[5].

لە لایەکی دیکەوە، هاتنە پێشەوەی ڕووداو پێشهاتەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستانی عیراق بە تایبەت چڕبوونەوەی ململانێیە نێوخۆییەکان بە تایبەت لە نێوان یەکێتی و لایەنەکانی بەرەی (جود)، وای کردبوو یەکێتی لە ڕێگایی وڵاتانی هاوپەیمانەوە بە تایبەت سوریا و لیبیا بارودۆخەکە بەرەو هێوربوونەوە ببات. لەم بارەشەوە (جەلال تاڵەبانی) لە نامەیەکدا

کوردستانیەکانیش تەنها یەکێتی نیشتمانی کوردستان و حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان بەشداربوون. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: سروە قادر سمایل، ئەزموونی کاری بەرەیی لە کوردستان– عیراق ١٢ی تشرینی دووەمی ١٩٨٠–٢ی ئابی ١٩٩٠ (توێژینەوەیەکی مێژوویی– سیاسییە)، نامەی ماستەر بڵاونەکراوە، کۆلێژی زانستە کۆمەڵایەتییەکان، زانکۆی کۆیە، ٢٠٠٩، ل ١٨.

(١) عەلی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل ١٨٧.

(٢) صلاح الخرسان، التیارات السیاسیة...، ص ٣٩٧؛ دیڤید ماکداول، مێژووی هاوچەرخی کورد، وەرگێرانی: ئەبوبەکر خۆشناو، بەرگی دووەم، چاپخانەی ڕوون، سلێمانی، ٢٠٠٣، ل ٧١٧.

(٣) عەلی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل ٢٤٣.

(٤) بەرەی نیشتمانی دیموکراتی عیراق (جود)، دوای دامەزراندنی (جوقد) لە ناوەوە کوردستان پارتی کۆمۆنیستی عیراق و حزبی سۆسالیستی کوردستان لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان دەستیان بە کۆبوونەوە کرد بۆ دامەزراندنی بەرەیەکی تر، ئەنجام لە ٢٨ی تشرینی دووەمی ١٩٨٠دا بە سێ قۆڵی پەیمانی هاوکارییان مۆرکرد و بەرەی (جود)یان دامەزراند. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: سروە قادر سمایل، ئەزموونی کاری بەرەیی لە کوردستان– عیراق...، ل ٢٧ بە دواوە.

(٥) لە ٦ی شوباتی ١٩٨٣ لە پایتەختی کۆماری لیبیا(تەرابلس) نوێنەرانی ١٩ ڕێکخراوی کوردستانی وعیراقی کۆبوونەوە، کە پێك هاتبوون لە: بزووتنەوەی ئیشتراکی عەرەبی،حزبی ئیشتراکی عەرەبی ،حزبی سۆسیالیستی کوردستان_عیراق، حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی _سەرکردایەتی هەرێمی عیراق، ڕێکخراوی سوپای ڕزگارکردنی میللی عیراق، پارتی دیموکراتی کوردستانی عیراق، یەکێتی دیموکراتی یەکبوونی ئیشتراکییەکان، یەکێتی دیموکراتی کوردستانی، کۆنگرەی گەلی عیراق، پارتی کۆمۆنیستی عیراق، پارتی گەلی دیموکراتی کوردستانی عیراق، بزووتنەوەی پێشڕەوی دیموکراتی عیراق، کۆنگرەی نەتەوەییەکانی ئیشتراکی، پەلەکانی شۆڕش عیراق، یەکێتی نیشتمانی کوردستان، ڕێکخراوی تورکمانە دیموکاتییەکان، پارتی کاری ئیشتراکی عیراق. بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: فاتح رسول، صفحات من تأریخ کفاح الشعب الکوردي، ترجمة وتقدیم: کمل غمبار، الجزء الثالث، مطبعة شفان، السلیمانیة، ٢٠٠٦، ص ١٣٦– ١٣٨.

بۆ کاربەدەستانی سووریو بۆ (خالید بەگداش) سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی سووریو بۆ (نایف حەوتمە) سکرتێری گشتی بەرەی دیموکراتی فەلەستینی داوایی لێکردوون ناوبژێوانی لە نێوان ئەوانو پارتی کۆمۆنیستی عیراق بکەن، بەڵام لەبەر ئەوەی هەوڵەکان بۆ ئارام بوونەوە پارتی لەگەڵدا نەبوو، سەرکەوتوو نەبوو[1]. ئیتر یەکێتی لە پەیامێکیدا بۆ هەڤاڵانی لە دەرەوە لە شام باری خۆیی بەم شێوەیە باس بکات: **"ئێمە لە ٣ لاوە لە شەڕەوە گلاوین، هەولی زۆرمان داوە لەگەڵ جود پیک بیین، سەری نەگرتووە. لەگەڵ سوریاو لیبیاو فەلەستینییەکان هەوڵ بدەن شەری ئیمەو جود رابگرنو ئیران تینمان بۆ نەهینی، ئەگینا ناچارین خۆمان هەوڵ بدەین شەڕ لەگەڵ عیراق رابگرین"**[2].

لە ڕاستیدا، بەردەوامی قەیرانەکانی یەکێتیو خراپی باری حکومەتی عیراق هەردوولای ناچار بە دانوستان کردووە، ئەنجام دانووستانەکان لە کانوونی یەکەمی ١٩٨٣ دەستی پێکرد. دەست پێکردنی دانوستانەکان لەم ئانو ساتە پڕ لە ململانێیەی هێزەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستانو، عیراقو ناوچەکە، گومانی تیادا نییە هەڵوێستی جیاوازو کاردانەوەی زۆری لێدەکەوێتەوە. لێرەشدا بەر لەوەی هەنگاوەکانی دەست پێکردنی دانوستانەکان بچێتە قۆناغی فەرمییەوە، پەیوەندییەکانی یەکێتیو ڕژێمی بەعس بە گومانو بە شێوەی جیاواز باسی لێوە کراوە، بەڵام هەر لەگەڵ ئەوەی دانوستانەکان دەچێتە قۆناغێکی فەرمییەوەو، یەکێتی بڕیاری شەڕ ڕاگرتنی خۆی لەگەڵ بەعسدا ڕادەگەیەنێو، ڕژێمیش وەڵامی ئەو هەنگاوەی دەداتەوە، هەڵوێستو کاردانەوەکان شێوازێکی دیکەی بە خۆیەوە دەبینێ[3].

بەرەی(جوقد)، کە یەکێتی یەکێك بوو لە لایەنە سەرەکییەکانی، هەر زوو ئەو هەنگاوەی بە خیانەت وەسف کردو، لە بەیاننامەیەکدا لە ٢٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٣ ناڕەزایی خۆی دەردەبڕێو ئەندامێتی یەکێتی لە بەرەکەدا هەڵپەسارد، هەروەها ڕایگەیاند کە ئەمان ئاگاداری ئەو پەیوەندییەی یەکێتیو ڕژێم نین، کە لە ڕاستیدا پێشێلکارییە لە پەیڕەوی ناوخۆی بەرەی (جوقد)دا[4]، دوا بەدوای ئەوەش هەر بەوەندە نەوەستا، بەڵکو لە ٢٣ی کانوونی دووەمی ١٩٨٤ بڕیاری دەرکردنی یەکێتی یان لە ئەندامێتی(جوقد) ڕاگەیاند[5].

هەرچی تایبەتدارە بە هەڵوێستی سوریا لە بەرانبەر دانوستاکانی یەکێتیو ڕژێمی بەعس،. ئەوە هەر لەسەرەتاوە وەکو پاڵپشتیکاری یەکێتی لە دوای دامەزراندنییەوە، بە هەواڵەکە نیگەران دەبێت، ئەمەش گوایە لەبەر ئەوەیە یەکێتی لە پێشتر لەم بارەیەوە ئاگاداری نەکردۆتەوە، بۆیە وەکو هەڵوێستو کاردانەوەیەك بەرانبەر بە دانوستان، کادیرانی یەکێتی لە وڵاتەکەی تەنگاو دەکاتو[6]، وەدەریان دەنێت. بەمەش پەیوەندییەکانی لەگەڵ یەکێتیدا دەبێتە پەیوەندییەکی دوژمنکارانەو تا دوای کۆتایی هاتنی دانوستانەکان ئاسایی نابێتەوە.

هاوکات لەگەڵ بوونی ناکۆکی نێوان سوریاو یەکێتی نیشتمانی کوردستان. لە ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٨٤ شاندێکی بەرەی (جود) بە سەرۆکایەتی (مەسعود بارزانی)و بە بەشداری (ڕەسول مەمەند)و (فەخری کەریم زەنگەنە) چاویان بە (حافز ئەسەد) دەکەوێتو باس لە بارودۆخی ناوچەکەو پێشهاتە سیاسییەکانی سەر گۆڕەپانی عیراق

---

(١) عەلی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل ٣٢٣.

(٢) نەوشیروان مەستەفا ئەمین، پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن...، ل ٣٣٢.

(٣) ئەحمەد حەمەدئەمین ئۆمەر، بارودۆخی کوردستان لە ماوەی دانوستانەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانو ڕژێمی بەعسدا (١٩٨٣-١٩٨٥) توێژینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە، گۆڤاری الاستاذ، ژمارە (١١٣)، زانکۆی بەغدا کۆلێژی پەروەردی ئیبن روشد، ٢٠١٠، ل ٥٣٨.

(٤) بیان(جوقد):"حول المفاوضات المذلة التي اقدم عليها الاتحاد الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي في العراق"، في ٢٥ كانون الاول ١٩٨٣. بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٥).

(٥) بیان(جوقد) تصريح الصحفي،" حول طرد الاتحاد الوطني الكردستاني من الجبهة الوطنية الديمقراطية"، ١٩٨٤/١/٢٣.

(٦) ڕێباز، قەندیل بەغدا هەژاند، بەشی یەکەمو دووەم، چاپی دووەم، چاپخانەی پەیوەندە، سلێمانی، ٢٠٠٨، ل ٢٨٩.

دەكرێت، هەروەها پێشبینی ئەوە دەكەن ڕژێمی عیراق نیازی نزیك كەوتنەوەی لە كەمپی ڕۆژئاوای هەبێت، بۆیە داوەتی (حوسنی موبارەك)ی سەرۆكی میسری كردووە. ئەوەشی لێرەدا گرنگە ئەوەیە دامو دەزگاكانی ڕاگەیاندو ڕۆژنامەكانی سوریا زۆر گرنگیان بەو دیدارە داوەو لە ناوچەكەدا دەنگی داوەتەوە[١]. لێرەشدا دەتوانرێت بووترێ ڕەنگە ئەوەشی بۆ قۆڵبوونەوەی ناكۆییەكانی نێوان یەكێتیو لایەنەكانی جود بووبێت، چونكە سوریا مەسەلەی دانوستانی یەكێتی بە ئاسانی بۆ قود نەدرا، ئەگەر بزانیین لە دواتر كە یەكێتی لە ناوخۆیی دەكەوێتە قەیرانەوە لە ساڵی ١٩٨٥[٢]. بالیۆزی سوریا لە تاران خۆشحاڵی خۆی بەم بارودۆخەی یەكێتی دەردەبرێت[٣].

شیاوی باسە، وە نەبێت هەڵوێستە سیاسییەكان بەرانبەر بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد، تەنیا لە بەرانبەر ڕووداوەكان بێت، بەڵكو وەرد بۆتەوە بەرانبەر هەر وتەیەكیش لە زاری سەركردەیەكی كورد هاتبێتە دەرەوەو لەگەڵ بەرژەوەندییەكانی ئەوان گونجاو نەبێت. ئەوەش لێرەدا بەدیار دەكەوێت كاتێك (نەوشیروان مستەفا) لە ساڵی ١٩٨٧ لە دیدارێكی ڕۆژنامەوانی لەگەڵ ڕۆژنامەی (لۆمۆندی فەرەنسی) ئاماژە بۆ ئەوە دەكات بارودۆخ لە بارە بۆ بەدیهێنانی ئامانجی سەربەخۆیمانو، دەمانەوێت عیراق پارچە پارچە بكەین، چونكە هیچ ڕێگرییەكی دیكە بۆ دەستكەوتنو جێبەجێ كردنی ئامانجەكانی ئێمە نییە[٤]. ئەمە بە تەواوی ئێران، توركیاو، سوریا نیگەران دەكات. تەنانەت (ساڵح دگلە) سكرتێری (توع) لە وتارێك لە ڕۆژنامەی (الغد الديمقراطي) كە ئۆرگانی (توع) بوو، بڵاوی دەكاتەوە، تیایدا هێرش دەكاتە سەر بۆچوونەكەی (نەوشیروان مستەفا)، هەروەها دەسەڵاتدارانی سوریا نوێنەری یەكێتی لە وڵاتەكەیان ناچار دەكەن بەوەی لە ١٨ی نیسانی ١٩٨٧ ڕوونكردنەوەیەكە بە ناوی نووسینگەی (شام)ی یەكێتی نیشتمانی كوردستانەوە بڵاو بكاتەوەو ڕۆژنامەی (لۆمۆند) بە دوور بخاتەوە[٥].

لە لایەكی دیكەوە، كاڵبوونەوەی ململانێی نێو خۆییەكان لەسەر گۆڕەپانی كوردستانی عیراقو، هەنگاو نان بۆ ئاشتبوونەوەی سەرتاسەرییو دواتریش دامەزراندنی بەرەی كوردستانی لە ٢ی مایسی ١٩٨٨[٦]. بەرەی كوردستانی هاندا هەنگاوێكی گەورەیە بەرەو دامەزراندنی بەرەیەكی نیشتمانی فراوانی عیراقی باوێت لەپێناو ڕووخاندنی ڕژێمی بەعسو بنیاتنانی ڕژێمێكی دیموكراسی. بۆ ئەو مەبەستەش كەوتە هەوڵی ئەوەی پارتە نیشتمانییەكانی سەر گۆڕەپانی عیراق بانگ بكات، بەڵام هەر زوو ئەو مەسەلەیە ڕووبەڕووی ڕەخنەو گازاندە لەسەر ئاستی ناوخۆو دەرەوە بوویەوە، لە وانەش سوریا ناڕەزایی نیشانداو، هەریەك لە (فازل ئەنساری) ڕابەری بەعسی عیراقی دانیشتووی سووریاو (عەبدوڵڵا ئەحمەر) یاریدەدەری حزبی بەعسی سوریا، كە كەسی دووەمی نێو حزبەكەی بوو، ڕایانگەیاند مافی بڕیاردانی

---

(١) علی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی كورد...، ل ٣٦٠.

(٢) قەیرانە ناوخۆییەكانی یەكێتی لەم سەروبەند كە پێشینییەكی مێژوویی هەبوو، دواتر بوو هۆكار ئەوەی بەشێك لە یەكێتی جیابنەوەو ڕێكخراوێك بە ناوی (ئاڵای شۆڕش) دابمەزرێنن. بۆ زیاتر زانیاری لەم بارەوەیەوە بڕوانە: پشكۆ نەجمەدین، ئەزموونو یاد ئاڵای شۆڕشو حیكایەتەكانی زیندان، بەرگی یەكەمو دووەم، چاپی سێیەم، بێ شوێنی چاپ، ٢٠١٠، ل ١٩٨ بەدواوە؛ برایم جەلال چەپكێك لە مێژووی كۆمەڵە، چاپخانەی ڕوون، سلێمانی، ٢٠١١، ل ٤٤٦ بەدواوە؛ كاكل ئەحمەد(كلە ڕەش) یەكێتیو ململانێ توێژینەوەیەكی سیاسی ڕەخنەییە لە بەشێكی گرنگی شۆڕشی ڕزگاریخوازی گەلی كورد، چاپی یەكەم، چاپخانەی شەهاب، هەولێر، ٢٠١١.

(٣) علی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی كورد...، ل ٣٩٧.

(٤) كریس كۆچیرا، بزووتنەوەی نەتەوەی كوردو هیوای سەربەخۆی، وەرگێرانی ئەكرەمی میهرداد، سلێمانی، ٢٠٠٢، ل٨٠.

(٥) نەوشیروان مستەفا ئەمین، خولانەوە...ل ١٢٣-١٢٤.

(٦) بۆ زیاتر زانیار لەمەڕ ئاشتبوونەوەی گشتیو چۆنییەتی دامەزراندنی (بەرەی كوردستانی) بڕوانە: سروە قادر سمایل، ئەزموونی كاری بەرەیی لە كوردستان- عیراق...، ل ٥٦ بەدواوە.

چارەنووس دروشمێکی (جوداخوازە)و پێکهێنانی بەرە کەلێن لە نێوان کوردو عەرەب زیاتر دەکات، تەنانەت (عەبدوڵڵا ئەحمەر) بەڕاشکاوی ئەوەی ڕایگەیاند، هەتا ئەوکاتەی کوردەکان هەڵوێستەکانیان نەگۆردرێن هاوکارو هەماهەنگ نابن[١].

ماوەتەوە بلێین لە سەر ئاستی ڕووداوەکانی کە لە کوردستانی عیراق کە لە دواتر ڕوویانداوە، بە تایبەت لە مەسەلەی کیمیابارانی کردنی ناوچەکان، هەر یەك لە سووریا و لیبیا تاکە دەوڵەت بوون دژایەتی خۆیانو پاڵپشتیان بۆ کورد ڕاگەیاندووە[٢]. ڕەنگە ئەوەش بۆ هەوڵ چالاکییەکانی بەرەی کوردستانی لەم ماوەیەدا بگەڕێتەوە ئەگەر بزانیین لەم ماوەیەدا (جەلال تاڵەبانی) لە سوریا، سەردانی (حافز ئەسەد)و (عەبدوڵڵا ئەحمەر)ی جێگری ئەمینداری گشتی حزبی بەعسی عەرەبی سوریای کردووە، تیایدا مەسەلەی تاوانەکانی ڕژێمی بۆ باسکردوون[٣].

---

(١) ئازاد مستەفا، کورتە باسێکی بەرەی کوردستانی، سوید، ١٩٨٨، ل٣٤؛ کریس کۆچیرا، بزووتنەوەی نەتەوەی کوردو هیوای سەربەخۆی، ل ٨٢.

(٢) علی تەتەر، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل ٤٨٢.

(٣) بەرەی کوردستانی، چالاکییەکانی بەرەی کوردستانی، ژمارە(٢)، تشرینی دووەمی ١٩٨٨.

کۆبەند

- ✓ سیاسەتی سوریا و وابەستە بوونی بە پەیوەندی سوریا بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوای کورد لە کوردستانی عیراق و، بە پێچەوانەوە، مەسەلەیەکی بەڵگەنەویست بووە لەم قۆناغەدا، لەبەر ئەوەی هەم سوریا لەبەر ناکۆکییەکانی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی عیراق پێویستی بە کورد بووە، هەمیش کوردەکان پێویستیان بە هاوکاری سوریا بووە، لەبەر ئەوەی قۆناغی دوای هەرەسی شۆڕشی ئەیلول ئێران ئامادەی هاوکاری کورد نەبوو بە هۆی ڕێکەوتنی جەزائیر لەگەڵ عیراق، تورکیاش هەمیشە دژی کورد بووە. واتە تاکە دەروازە بۆ کورد سوریا بوو تا بتوانێت سووی لێوەربگرێت.
- ✓ لەگەڵ ئەوەی هاوکارییەکانی سوریا بۆ کوردی عیراق مەرجدارو ڕێژەیەکی وانەبووە، کەچی لەسەر ئاستی پارتەکانیش ڕێژەی هاوکارییەکان جیاوازی لێ دەبنیرێت. ئەمەش دواتر زیاتر دەبێتە هۆکاری قاڵبوونەوەی ناکۆکییە ناوخۆییەکان و دەست تێ خستن لە ڕووداوەکان بۆ ئەوەی بابەتەکان بە ئاراستەی سیاسەت و بەرژەوەندییەکانی سوریا بگۆڕێن.
- ✓ سیاسەتی سوریا لەم سەروبەند مەبەستی بوو تەسفییە حیساباتی خۆیی لەگەڵ عیراق لە ناوچەکە پێ بکات، نەك کورد مافەکانی دەستەبەر بکات، بە بەڵگەی ئەوەی هەر کاتێك هەوڵێکی نزیك بوونەوەو دانووستان دێتە پێشەوە، یەك ڕاست ناتوانی نیگەرانییەکانی بشارێتەوە، ئەوەش وای لێدەکات پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئەو پارتە ببرێت تا ئاستی دەرکردن و تەنگەتاو کردنی کادیرەکانی. بە تایبەت لە دانووستانەکانی ١٩٨٣– ١٩٨٥ نێوان یەکێتی نیشتمانی کوردستان و ڕژێمی بەعس بە ڕوونی دیار دەکەوێت.
- ✓ سیاسەتی سوریا بەرانبەر بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لەم قۆناغە، هاوشێوەی ئەو سیاسەتە بوو کە ئێران لە ماوەی شۆڕشی ئەیلول پەیڕەوی کرد، ئەوەش بە پێشکەش کردنی هاوکاری و هەماهەنگییەکی کەم تەنیا بۆ مانەوەی کورد لە بەرانبەر ڕژێمی عیراق و، بەس. ئەگەر نا سوریاش هیچی لە ڕژێمەکانی دیکە کەمتر نییە کە کوردستانیان پێوە لکاوە، کە دەبینین ڕەتی بوونی کورد لە چوارچێوەی وڵاتەکەیان دەکەنەوە.

سەرچاوەکان

یەکەم: دیکۆمێنتی بڵاوکراوە

البيان الاول للاتحاد الوطني الكردستاني في ٦/١/ ١٩٧٥.

بيان الاتحاد الوطني الكردستاني بمناسبة انضمامه الى التجمع الوطني العراقي، ١٩٧٦/٢/١١.

بيان(جوقد):"حول المفاوضات المذلة التي اقدم عليها الاتحاد الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي في العراق"، في ٢٥ كانون الاول ١٩٨٣.

بيان(جوقد) تصريح الصحفي،" حول طرد الاتحاد الوطني الكردستاني من الجبهة الوطنية الديمقراطية"، ١٩٨٤/١/٢٣.

بيان حول انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني لتجمع الوطني، ١٩٧٦/٢/١١.

دووەم: بیرەوەرییەکان

ئەرسەلان بابیز ئیسماعیل، ڕۆژانی سەخت(بیرەوەی)، بەرگی یەکەم، سلێمانی، ٢٠٠٢.

برایم جەلال چەپکێك لە مێژووی کۆمەڵە، چاپخانەی ڕوون، سلێمانی، ٢٠١١.

پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد ئاڵای شۆڕش و حیکایەتەکانی زیندان، بەرگی یەکەم و دووەم، چاپی سێیەم، بێ شوێنی چاپ، ٢٠١٠.

ڕێباز، قەندیل بەغدا هەژاند، بەشی یەکەم و دووەم، چاپی دووەم، چاپخانەی پەیوەندە، سلێمانی، ٢٠٠٨.

کاکل ئەحمەد(کلە ڕەش) یەکێتی و ململانێ توێژینەوەیەکی سیاسی ڕەخنەییە لە بەشێکی گرنگی شۆڕشی ڕزگاریخوازی گەلی کورد، چاپی یەکەم، چاپخانەی شەهاب، هەولێر، ٢٠١١.

مەسعود بارزانی، بارزانی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد" شۆڕشی ئەیلول١٩٦١– ١٩٧٥"، بەرگی سێیەم، بەشی دووەم، چاپی یەکم، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر، ٢٠٠٤.

نەوزاد عەلی ئەمین، پشکۆیەك لە خۆڵەمێشدا بە شێکی گرنگ لە ژیاننامەی هۆمەر شێخمووس، چاپی یەکەم، سوید، ٢٠١٠.

نەشیروان مستەفا ئەمین، خولانەوەی لە ناو بازنەدا دیوی ناوەوەی روداوەکانی کوردستانی عیراق ١٩٨٤– ١٩٨٨، چاپی دووەم، سلێمانی، ١٩٩٩.

نەوشیروان مەستەفا ئەمین، پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن دیوی ناوەوەی روداوەکانی کوردستانی عیراق ١٩٧٩– ١٩٨٣، چاپی سێیەك، سلێمانی، ١٩٩٨.

نەوشیروان مستەفا ئەمین، لە کەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوەزەنگ دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عیراق ١٩٧٥– ١٩٧٨، چاپی دووەم، چاپخانەی زانکۆی سلێمانی، سلێمانی، ١٩٩٧.

مەعد فەیاز، بەشێك لە بیرەوەرییەکانی مام جەلال، وەرگێرانی: سۆران عەلی، چاپی یەکەم، کەرکووك، ٢٠٠٩.

سێیەم: نامە و تێزی زانکۆیی

جەمال فتح الله طيب، بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستان(٢١/٣/١٩٧٥– ٢٨/١١/١٩٨٠) لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی سیاسیەیە، تێزی دکتۆرا بڵاونەکراوە، کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان، زانکۆیی سلێمانی، ٢٠٠٩.

سروە قادر سمایل، ئەزموونی کاری بەرەیی لە کوردستان– عیراق ١٢ی تشرینی دووەمی ١٩٨٠–٢ی ئابی ١٩٩٠ (توێژینەوەیەکی مێژوویی– سیاسییە)، نامەی ماستەر بڵاونەکراوە، کۆلێژی زانستە کۆمەڵایەتییەکان، زانکۆی کۆیە، ٢٠٠٩.

چوارەم: کتێب

ئەلیف: بە زمانی کوردی

ئازاد مستەفا، کورتە باسێکی بەرەی کوردستانی، سوید، ١٩٨٨.

دیڤید ماکداول، مێژووی هاوچەرخی کورد، وەرگێرانی: ئەبوبەکر خۆشناو، بەرگی دووەم، چاپخانەی ڕوون، سلێمانی، ٢٠٠٣.

سامی شۆڕش، عێراق و دەوروبەری کورد لەو ناوەندەدا، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر، ٢٠٠٢.

سەلام عەبدولکەریم عەبدوڵڵا، ژیانی سیاسیی لە باشووری کوردستان ١٩٧٥– ١٩٩١ "سەرهەڵدانی ڕەوتی سۆسیالیستی و دروستبونی حزبی سۆسالیستی کوردستان وەك نمونە" چاپی یەکەم، چاپخانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠١١.

سەروەر عەبدولرەحمان عومەر، یەکێتی ی نیشتمانی ی کوردستان دامەزراندن و دەست پێکردنەوەی شۆڕش ١٩٧٥– ١٩٧٦ "لێکۆلینەوەیەکی مێژوویی/ سیاسییە"، چاپی یەکەم، چاپخانەی نما، سلێمانی، ٢٠٠٢.

عادل موراد، چونیەتی دامەزراندنی یەکێتی دەگێرێتەوە، لە چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠٠٥.

د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد لە کوردستانی عیراق لە سالەکانی جەنگی عیراق و ئیران دا (١٩٨٠– ١٩٨٨)، چاپی یەکەم، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، ٢٠٠٨.

فەرەیدوون عەبدولقادر، لە زەمینەو سەرەتا و دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانی کوردستان دەدوێ، چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠٠٥.

د. فوئاد مەعسوم: یەکیتی نیشتمانی کوردستان... سەرەتاکان، لە چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠٠٥.

کریس کۆچیرا، بزووتنەوەی نەتەوەی کوردو هیوای سەربەخۆی، وەرگێرانی ئەکرەمی میهرداد، سلێمانی، ٢٠٠٢.

محمودی مەلا عزەت، بازنەکانی ململانێی و ستراتیجی ئاسایشی نەتەوەی کورد، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٨.

بێ: بە زمانی عەرەبی

باقر حسين، قول ما لايقال عن معارضة العراقية، وقائع واسرار، الطبعة الاولى، بيروت، ٢٠٠١.

حبيب محمد كريم، تأريخ الحزب الديمقراطى الكوردستاني– العراق في محطات رئيسية ١٩٤٦– ١٩٩٣، دهۆك، ١٩٩٨.

سامى شورش، كردستان و الاكراد الحركة القومية و الزعامة السياسية ادريس بارزانى نموذجا، دار ئاراس، اربيل، ٢٠٠١.

صلاح الخرسان، التيارات السياسية في كردستان العراق قراءة في ملفات الحركات والاحزاب الكردية في العراق ١٩٤٦–٢٠٠١، الطبعة الاولى، بيروت– لبنان، ٢٠٠١.
علي سنجاري، القظية الكوردية و حزب البعث العربي الاشتراكي في العراق، الجزء الثاني، الطبعة الاولى، مطبعة خانى، دهوك، ٢٠٠٩.
فاتح رسول، صفحات من تأريخ كفاح الشعب الكوردي، ترجمة وتقديم: كمل غمبار، الجزء الثالث، مطبعة شفان، السليمانية، ٢٠٠٦.
كاظم حبيب، لمحات من النضال حركة التحرر الوطني للشعب الكردي في كردستان العراق، دار ئاراس، اربيل، ٢٠٠٥.

پێنجەم: گۆڤار:

ئەحمەد حەمەدئەمین ئۆمەر، بارودۆخی کوردستان لە ماوەی دانوستانەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانو ڕژێمی بەعسدا (١٩٨٣– ١٩٨٥) توێژینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە، گۆڤاری الاستاذ، ژمارە (١١٣)، زانکۆی بەغدا کۆلێژی پەروەردی ئیبن روشد، ٢٠١٠.
ئەحمەد حەمەدئەمین ئۆمەر، بزووتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان ١٩٧٦–١٩٧٩ توێژینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە، گۆڤاری الاستاذ، ژمارە (١١٥)، زانکۆی بەغدا کۆلێژی پەروەردی ئیبن روشد، ٢٠١٠.
کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان، هاوپەیمانی نەك کلکایەتی، دۆستایەتی نەك نۆکەرایەتی، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(١٢)، خوولی سێیەم، ١٩٨٦.

شەشەم: ڕۆژنامە

بەرەی کوردستانی، چالاکییەکانی بەرەی کوردستانی، ژمارە(٢)، تشرینی دووەمی ١٩٨٨.
دیمانەیەك لەگەڵ جەلال تاڵەبانی، ئامادەکردنی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨)، لە ١٩٩٦/٦/٣، سلێمانی.

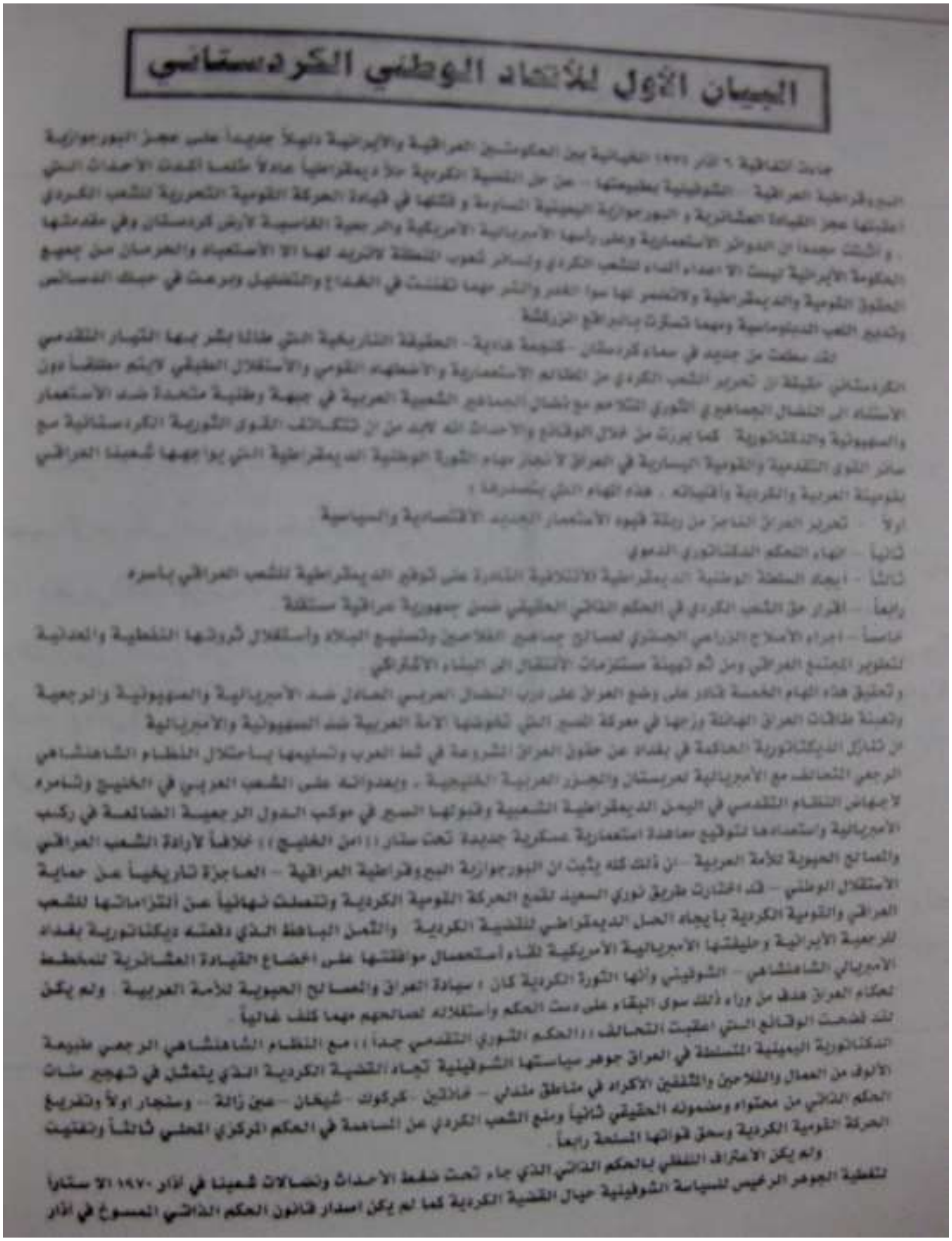

البيان الأول للاتحاد الوطني الكردستاني

جاءت اتفاقية ٦ آذار ١٩٧٥ الخيانية بين الحكومتين العراقية والإيرانية دليلاً جديداً على عجز البورجوازية البيروقراطية العراقية - الشوفينية بطبيعتها - عن حل القضية الكردية حلاً ديمقراطياً عادلاً . كما كشفت الأحداث التي أعقبتها عجز القيادة العشائرية و البورجوازية اليمينية المساومة و فشلها في قيادة الحركة القومية التحررية للشعب الكردي . و اثبتت مجدداً ان الدوائر الاستعمارية وعلى رأسها الامبريالية الأمريكية والرجعية الفاشية لأرض كردستان وفي مقدمتها الحكومة الإيرانية ليست الا اعداء الداء للشعب الكردي ولسائر شعوب المنطقة لاتريد لها الا الاستعباد والحرمان من جميع الحقوق القومية والديمقراطية ولاتضمر لها سوا الغدر والشر مهما تفننت في الخداع والتضليل وبرعت في حبك الدسائس وتدبير اللعب الدبلوماسية ومهما تسترت ببراقع الزركشة .

لقد سطعت من جديد في سماء كردستان - كنتيجة عادية - الحقيقة التاريخية التي طالما بشر بها التيار التقدمي الكردستاني حقيقة ان تحرير الشعب الكردي من المظالم الاستعمارية والاضطهاد القومي والاستغلال الطبقي لايتم مطلقاً دون الاستناد الى النضال الجماهيري الثوري المتلاحم مع نضال الجماهير الشعبية العربية في جبهة وطنية متحدة ضد الاستعمار والصهيونية والدكتاتورية . كما برزت من خلال الوقائع والاحداث انه لابد من ان تتكاتف القوى الثورية الكردستانية مع سائر القوى التقدمية والقومية اليسارية في العراق لانجاز مهام الثورة الوطنية الديمقراطية التي يواجهها شعبنا العراقي بقوميته العربية والكردية واقلياته . هذه المهام التي يتصدرها :

اولاً - تحرير العراق الناجز من ربقة قيود الاستعمار الجديد الاقتصادية والسياسية

ثانياً - انهاء التحكم الدكتاتوري الدموي

ثالثاً - ايجاد السلطة الوطنية الديمقراطية الائتلافية القادرة على توفير الديمقراطية للشعب العراقي بأسره

رابعاً - اقرار حق الشعب الكردي في الحكم الذاتي الحقيقي ضمن جمهورية عراقية مستقلة

خامساً - اجراء الاصلاح الزراعي الجذري لصالح جماهير الفلاحين وتصنيع البلاد واستقلال ثروتها النفطية والمعدنية لتطوير المجتمع العراقي ومن ثم تهيئة مستلزمات الانتقال الى البناء الاشتراكي .

وتحقيق هذه المهام الخمسة قادر على وضع العراق على درب النضال العربي الصادق ضد الامبريالية والصهيونية والرجعية وتعبئة طاقات العراق الهائلة وزجها في معركة المصير التي تخوضها الامة العربية ضد الصهيونية والامبريالية

ان تنازل الدكتاتورية الحاكمة في بغداد عن حقوق العراق المشروعة في شط العرب وتسليمها باحتلال النظام الشاهنشاهي الرجعي المتحالف مع الامبريالية لعربستان والجزر العربية الخليجية . وبعدوانه على الشعب العربي في الخليج وتآمره لاجهاض النظام التقدمي في اليمن الديمقراطية الشعبية وقبولها السير في موكب الدول الرجعية الضالعة في ركب الامبريالية واستعدادها لتوقيع معاهدة استعمارية عسكرية جديدة تحت ستار ((امن الخليج)) خلافاً لارادة الشعب العراقي والمصالح الحيوية للأمة العربية - ان ذلك كله يثبت ان البورجوازية البيروقراطية العراقية - العاجزة تاريخياً عن حماية الاستقلال الوطني - قد اختارت طريق نوري السعيد لقمع الحركة القومية الكردية وتنصلت نهائياً عن التزاماتها للشعب العراقي والقومية الكردية باتجاه الحل الديمقراطي للقضية الكردية . والثمن الباهظ الذي دفعته دكتاتورية بغداد للرجعية الايرانية وحليفتها الامبريالية الأمريكية لقاء استحصال موافقتها على اخضاع القيادة العشائرية للمخطط الامبريالي الشاهنشاهي - الشوفيني وانهاء الثورة الكردية كان : سيادة العراق والمصالح الحيوية للامة العربية . ولم يكن لحكام العراق هدف من وراء ذلك سوى البقاء على دست الحكم واستغلاله لصالحهم مهما كلف غالياً .

لقد فضحت الوقائع التي اعقبت التحالف ((الحكم الثوري التقدمي جداً)) مع النظام الشاهنشاهي الرجعي طبيعة الدكتاتورية اليمينية المتسلطة في العراق جوهر سياستها الشوفينية تجاه القضية الكردية الذي يتمثل في تهجير مئات الالوف من العمال والفلاحين والمثقفين الاكراد في مناطق مندلي - خانقين - كركوك - شيخان - عين زالة - وسنجار اولاً وتفريغ الحكم الذاتي من محتواه ومضمونه الحقيقي ثانياً ومنع الشعب الكردي من المساهمة في الحكم المركزي المحلي ثالثاً وتفتيت الحركة القومية الكردية وسحق قواتها المسلحة رابعاً .

ولم يكن الاعتراف اللفظي بالحكم الذاتي الذي جاء تحت ضغط الاحداث ونضالات شعبنا في آذار ١٩٧٠ الا ستاراً لتغطية الجوهر الرخيص للسياسة الشوفينية حيال القضية الكردية كما لم يكن اصدار قانون الحكم الذاتي المسوخ في آذار

پاشكۆی ژماره ١

یەكەم بەیاننامەی دامەزراندنی یەكێتی نیشتمانی كوردستان ١٩٧٥/٦/١

يجد الا منفذاً لتغطية حرب الأبادة الوحشية التي تشنها الطغمة الحاكمة ضد شعب كردستان العراق والتي ازيلت فيها المئات من القرى وتهجير الالوف من السكان الآمنين .

ان مواصلة الحكم الدكتاتوري في العراق لسياسة التحالف مع النظام الشاهنشاهي والتودد والتقرب من الأمبريالية الأمريكية والتعاون مع الرجعيات العربية وسكوته المطبق عن المؤامرات الأستعمارية والصهيونية التي تدبر ضد الخليج العربي والثورة الفلسطينية ومواصلة الأرهاب والأقتتال ضد الحركات الوطنية والديمقراطية والقومية في العراق ومواصلة السياسة الشوفينية ضد القومية الكردية . ان ذلك كله يشكل المؤشرات الحقيقية على اتجاه سيره الحثيث نحو الأرتماء التام في احضان المخطط الأمبريالي – الرجعي المعادي للأمة العربية وللشعب الكردي ولسائر شعوب المنطقة وهذا مما يكشف جوهره الحقيقي ويظهر هويته الحقيقية ويحدد نهجه الرجعي وبالتالي فان النضال ضد الدكتاتورية التي تعيد العراق الى عهد حلف بغداد المتسترة خلف شعارات براقة ومتخفية وراء لافتات خداعة واجب وطني وقومي مفروض على جميع القوى المحبة للوطن والحريصة على تقدم الشعب العراقي واستقلاله الوطني وحقه في الديمقراطية وفي مقدمتها العناصر والتيارات التقدمية الكردستانية التي يتعرض شعبها الى سياسة شوفينية رعناء تهدد بالقضاء على القومية الكردية . خاصة وان الدكتاتورية قد اعادت احكام الطوق الأستعماري السعيدي المثلث القديم في اعناق الشعب الكردي بتحالفها مع الرجعية الشاهنشاهية والفاشية الطورانية ضد حركته التحررية والديمقراطية .

واذا كانت القيادة العشائرية والبرجوازية اليمينية للحركة القومية الكردية قد رضخت لمشيئة الأمبريالية والرجعية الشاهنشاهية في انهاء الثورة الكردية وفضلت عار الأنهزامية ومذلة الهروب من كردستان على شرف الأستبسال ومجد المقاومة في ارض الوطن الا ان شعبنا مصمم على مواصلة النضال الثوري حتى يتحقق الهدف الأساس المتبلور في الشعار المعروف : (الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان) رغم الصعوبات والتعقيدات التي تواجه مناضليه البواسل ومهما كانت الظروف والأحوال السيئة .

واننا لا نتشرف بالأعلان عن تصميم مناضلي شعبنا على مواصلة النضال الثوري المنضم في صفوف الجماهير الشعبية ضمن اتحاد وطني كردستاني نؤكد من جديد على النهج الجماهيري الثوري الذي نسير عليه في كفاحنا المشترك مع القوى القومية والتقدمية العربية في العراق ضد الأمبريالية والصهيونية والدكتاتورية وعلى رفضنا القاطع للأتجاهات الأنعزالية القومية واليمينية الأتكالية مع شجبنا الشديد للأساليب العشائرية والبورجوازية اليمينية والرجعية في النضال الوطني ولدعوات التعاون والتودد من الأوساط الرجعية المشبوهة .

اننا عاقدون العزم على مواصلة النضال الثوري الطويل الأمد بالأعتماد على قوى جماهير شعبنا الخلاقة اساساً وبالتعاون الوثيق والتلاحم الكفاحي الجاد مع القوى التقدمية والعربية وبرؤيا واضحة وادراك عميق لحقيقة ان الأمبريالية والصهيونية والرجعيات الشاهنشاهية والطورانية والعربية الشوفينية والرجعية الكردية العميلة تعتبر العدوة الرئيسية الأولى لحركة شعبنا الكردي التحررية ، نشن ضدها النضال المتواصل والدؤوب دون المساومة او تهاون او تاجيل . بينما تعتبر قوى الثورة العربية وحركات التحرر الوطني في العالم الثالث والقوى الأشتراكية والعمالية والثورية في العالم حليفتنا الرئيسية ، لذلك نسعى لأقامة امتن علاقات التضامن والتعاون وتعزيز تلاحمنا الكفاحي معها .

اننا نؤكد تضامننا الكفاحي ودعمنا المطلق للأمة العربية في نضالها المجيد الذي يمتاز باهمية تاريخية عظمى في الثورة العالمية المعاصرة من اجل تحرر وتوحيد الأمة العربية على اسس تقدمية وديمقراطية وفي نضالها المشروع لتحرير فلسطين من الأستعمار الأستيطاني الصهيوني واقامة الدولة الديمقراطية الفلسطينية . ونؤكد تضامننا النضالي ومساندتنا التامة لنضال الشعب الكردي في كردستان تركيا وكردستان ايران ضد الطورانية والرجعية الشاهنشاهية ومن اجل تحقيق التحرر الوطني الديمقراطي الناجز في هذين البلدين واستحصال حق شعبنا الكردي في تقرير المصير بشكل الذي ترغب فيه جماهيره .

ان الأتحاد الوطني الكردستاني الذي يسعى لتنظيم قوى الثورة الكردية الوطنية والديمقراطية بشكل اتحاد وطني ديمقراطي يسمح بتعايش التيارات التقدمية واتحادها النضالي المتين تحت قيادة الطليعة الثورية الكردستانية – التي ستتولد حتماً – يبعث بتحياته النضالية الحارة الى الثورة الفلسطينية المجيدة ويشد من ازرها والى الثورة الشعبية في ظفار وارتيريا والى مناضلي شعبنا الكردي في كردستان تركيا وايران وسائر انحاء كردستان والى القوى التقدمية والثورية في ايران و تركيا للأعراب عن تضامننا النضالي معها .

ان الأتحاد الوطني الكردستاني المؤمن بان الحركة القومية للشعب الكردي حركة تاريخية موضوعية لاينتهي نضالها التحرري الا بتحقيق جميع اهدافها القومية والديمقراطية سيواصل الكفاح لتنظيم جميع العناصر والهيئات

[illegible]

الهيئة المؤسسة
للاتحاد الوطني الكردستاني
١٩٧٥/٦/١

بيان الأتحاد الوطني الكردستاني بمناسبة انضمامه الى التجمع الوطني العراقي

ايتها الجماهير الكردية المناضلة

يا جماهير شعبنا العراقي الأبي

تواصل السلطة الفاشية المتحكمة في عراقنا العزيز سيرها في ركب الدول الرجعية الدائرة في فلك الأمبريالية الأمريكية بعدما ربطت مصالح البلاد الاقتصادية بالسوق الأمبريالية العالمية و الشركات الاحتكارية ، و تنازلت من أجزاء غالية من ارض الوطن و مياهه في مساومة خيانية مع الرجعية الايرانية . و قبلت بالتسوية الامريكية لمشاكل الخليج العربي و قضايا العراق الراهنة و منها القضية الكردية . و أبعدت العراق بامكانياته البشرية و العسكرية و الاقتصادية الهائلة عن معركة المصير التي تخوضها الأمة العربية ضد العدوان الصهيوني الأستعماري بدعوى الرفض الكاذبة . و لجأت ولا تزال الى الأرهاب الفاشي لقمع الحركة الوطنية و التقدمية العراقية في سبيل بقائها في الحكم ، حيث تستمر حملة الأعدامات بالجملة . وزج الألوف من المواطنين في الزنزانات الرهيبة . كما لجأت الى شن حرب أبادة سافرة ضد شعبنا الكردي .

أن حرب الأبادة الصامتة ضد شعبنا تستهدف تغير الواقع القومي لكردستان سكانيا و تربويا و ثقافيا و حضاريا . حيث نفت السلطة الفاشية عشرات الألوف من العوائل الكردية من كردستان العراق الى المناطق الجنوبية والغربية ، و اخلت مئات القرى من مناطق كركوك و خانقين و سنجار و شيخان و زمار من سكانها الأصليين . و ألغت المدارس الكردية في أغلب مناطق كردستان . و جمدت المؤسسات التي كانت تعنى بالثقافة الكردية ، و غيرت أسماء الكثير من القرى و بعض المدن الكردية . فضلا عن ممارستها الأرهاب والقمع الدموي ضد العمل السياسي الوطني ، بل حتى ضد الاحزاب الكردية الكارتونية ، و بعض الأحزاب الأخرى المتعاونة مع السلطة و المشاركة لها في الحكم

أما المشروع الحكومي الهزيل للحكم الذاتي لمنطقة كردستان الذي أصدرته السلطة الفاشية كستار لشن حرب الأبادة الساخنة ضد شعبنا الكردي . فقد جمد تماما

و السلطة الفاشية اذ تقوم بهذه الاعمال الشوفينية واللاانسانية فانها قد تحسب أن الأمور تستتب لها بذلك ، وكأن الحركة الكردية قد أخمدت نهائيا ، ولم تعد لها شرارة ولا لهيب

ألا ان الأتحاد الوطني الكردستاني الذي أنبثق من الجماهير الكردية . بدأ يحمل راية الحركة القومية الكردية التقدمية بأيمان راسخ بأن الحركة القومية التحررية للشعب الكردي حركة تاريخية موضوعية لا ينتهي نضالها التحرري ألا بتحقيق جميع أهدافها القومية و الديمقراطية كما أنها جزء هام من مجمل حركة شعبنا العراقي حيث بينهما ترابط عضوي . وفك هذا الترابط يعرض كليهما لنكسات خطيرة ، و ضربات قوية في الصميم . كما اثبتت ذلك الاحداث عبر السنوات الماضية

و الأتحاد الوطني الكردستاني الذي يعمل لتنظيم قوى الثورية الكردية الديمقراطية يرى من واجبه ان يساهم في تصحيح انفرادية المسار ، و يناضل لدعم ربط الحركة القومية الكردية التقدمية بالحركة القومية العربية التقدمية ليتحقق تلاحمهما الكفاحي في الساحة النضالية ضمن الحركة العراقية العامة الديمقراطية و الثورية .

وقد دعا الأتحاد الوطني الكردستاني في بيانه الأول الى تحقيق هذا التلاحم في جبهة وطنية متحدة ضد الاستعمار و الصهيونية و الدكتاتورية ، لذا فقد كان أمرا طبيعيا أن يلبي نداء التجمع الوطني العراقي لاقامة حوار بناء بينهما لوضع تصور سياسي و أستراتيجي مشترك يعالج أوضاع المنطقة العربية عموما . و أوضاع العراق المتدهورة خصوصا ، و لتحديد طبيعة العلاقة التي يجب اقامتها بينهما . فدخل اتحادنا فعلا مع قيادة التجمع في ذلك الحوار المقترح الذي اقر فيه برنامج نضالي ثوري ، و مشروع المناهج والنظام الداخلي للتجمع . الامر الذي اسفر عن انضمام الأتحاد الوطني الكردستاني كطرف في التجمع الوطني العراقي . مع مواصلة العمل من اجل تحويل التجمع الى جبهة وطنية كفاحية متحدة تضم سائر القوى والأحزاب والشخصيات الوطنية والتقدمية العراقية لتعمل متكاتفين من اجل اسقاط الحكم الفاشي الدموي في بغداد . وتحقيق الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان .

والأتحاد الوطني الكردستاني يعتقد بأن انضمامه الى التجمع الوطني العراقي هو خطوة هامة على طريق التلاحم الكفاحي بين القوى التقدمية العربية والكردية ، والتي تهددها الشوفينية والانعزالية القومية ، وحرب الابادة الصامتة التي شنتها الفاشية ضد الشعب الكردي ، والمؤامرات الامبريالية والصهيونية والرجعية .

كما يرى اتحادنا ان ذلك مساهمة جدية في تنشيط الحركة التقدمية العراقية ، وفي ضمان سير حركة القومية الكردية على نهج نضالي سليم .

عاشت الاخوة الكفاحية العربية والكردية .

عاش نضالنا المشترك ضد الاستعمار والصهيونية والدكتاتورية .

الاتحاد الوطني الكردستاني

١٩٧٦/٢/١

پاشکۆی ژماره ٢

بەیاننامەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بە بوونەی بوونە ئەندامی لە بەرەی جوقد١٩٦٧/٢/١١

بيان حول انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني للتجمع الوطني العراقي

يا جماهير شعبنا العظيم ؛

لقد اثبتت مسيرة شعبنا العراقي النضالية في جميع مراحلها ضد عهود السيطرة الاستعمارية والانظمة الدكتاتورية والفاشية المتعاقبة . بان طريق التحرر الجذري ، وانجاز مهمات الثورة الوطنية الديمقراطية العراقية ، سياسيا واجتماعيا واقتصاديا ، لايتحقق الا بترسيخ "الوحدة الوطنية" لشعبنا العراقي عربا واكرادا وجميع القوميات القومية المتآخية ، وتجسيدها في اطار جبهة وطنية تقدمية ، وتضم كافة الاحزاب والقوى والشخصيات الوطنية والتقدمية ، لقيادة نضال شعبنا العراقي الموحد ، في سبيل احراز النصر على القوى الامبريالية والرجعية ، والظفر بجمهورية عراقية ديمقراطية يتحقق في اطارها الحكم الذاتي لكردستان العراق .

وايمانا بالاهمية الوطنية الكبرى لاقامة التحالف الجبهوي ، فقد دعا التجمع الوطني العراقي ، منذ تأسيسه ، وحتى الآن ، جميع الاحزاب والقوى الوطنية التقدمية العراقية ، وتطلع لان تأخذ دورها في اطاره ، لتطوير النضال الوطني الذي يقوده في سبيل اسقاط الطغمة الفاشية التي استولت على مقاليد الحكم في انقلاب ١٧ تموز المشبوه عام ١٩٦٨ واغرقت العراق في بحر من الظلام .

ولقد بذل التجمع الوطني العراقي المساعي الجادة من اجل اقامة "الجبهة الوطنية التقدمية" المنشودة عربيا واكرادا باعتباره خطوة هامة على طريق تحقيقها . ودعا جماهير شعبنا العراقي وقواه التقدمية الى مزيد من اليقظة والحذر لاحباط ما تدبره القوى الامبريالية والانظمة الفاشية الحاكمة لها من مكائد ومؤامرات خبيثة تستهدف تمزيق الوحدة الوطنية لشعبنا عبر تأجيج النزاعات الشوفينية والانعزالية بين العرب والاكراد وتشجيع الولاءات العشائرية وتوسيع نطاق الارهاب والتصفيات الجسدية ضد جميع اطراف الحركة الوطنية العراقية وخصوصا ضد القوى المؤتلفة في اطار التجمع الوطني العراقي .

ان سلطة انقلاب ١٧ تموز الفاشية تمثل بحق سلطة خيانة وطنية وقومية . فقد اخضعت العراق لمصالح القوى الامبريالية ومكنت ايران ، في اتفاقية ٦ آذار الخيانية ، من السيطرة على الضفة اليسرى لشط العرب ، وتنازلت رسميا عن اقليم عربستان واستطاعت بالتواطؤ مع الرجعية الايرانية القضاء على الحركة القومية الكردية المسلحة ، مستغلة طبيعة القيادة الكردية العشائرية المساومة ؛ كما انها عزلت العراق عن اداء دوره القومي في معارك الامة العربية وبالاخص في الصراع الدائر بين الامة العربية والكيان الصهيوني . وهي الآن تشن حرب ابادة صامتة ضد الشعب الكردي مستخدمة ابشع اساليب التنكيل بالمواطنين الاكراد عبر حملات التهجير والاعتقال في وقت تتفاقم فيه حملات القمع والارهاب ضد القوى التقدمية العربية . وتزداد تناحرات اجنحة النظام الداخلية تعبيرا عن الازمة المستعصية التي يعيشها النظام الفاشي في العراق وتتضح ، اكثر فاكثر ، خيانة النظام التموزي لمبادئ سيادة شعبنا على اراضيه ومياهه الاقليمية ، وتشتد عزلته الخانقة عربيا وعالميا .

يا ابناء شعبنا المكافح !

ايتها القوى التقدمية

في هذه الفترة الدقيقة التي تمر بها البلاد ، وتتكالب فيها القوى الامبريالية العالمية والطغمة الفاشية الحاكمة وتتجهان بشكل محموم لتصفية كافة المكتسبات الوطنية التي حققها شعبنا العراقي عبر مسيرته النضالية الطويلة ، تبرز اهمية تجسيد قضية "الوحدة الوطنية العراقية" عربا واكرادا ، وضرورة ترسيخها على اسس مبدئية متينة ، وتلبية تطلعات جماهير شعبنا في توسيع اطار التحالف الوطني وتطوير فعالياته النضالية للاطاحة بالنظام الفاشي ، واقامة حكم الائتلاف الوطني الديمقراطي .

وايمانا بكون الحركة القومية التحررية الكردية جزءا لا يتجزأ من الحركة الوطنية العامة للشعب العراقي فقد اكد الاتحاد الوطني الكردستاني منذ انبثاقه وحتى الآن على ضرورة النضال المشترك بين العرب والاكراد ، وعبر عن رغبته الجادة بالدخول في التحالف الوطني المناهض للفاشية الحاكمة من اجل ان ينعم شعبنا المكافح في عراق ديمقراطي متحرر يتحقق في اطاره الحكم الذاتي لكردستان العراق .

وحيال التطورات الجديدة في العراق فقد عقد التجمع الوطني العراقي والاتحاد الوطني الكردستاني سلسلة مباحثات سياسية هامة سادتها روح التضامن النضالي والاخاء الوطني تمخضت عن انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني للتجمع الوطني العراقي ، ومصادقة جميع الاطراف المؤتلفة على صيغة ميثاق التجمع الوطني العراقي ، واقرار لائحة النظام الداخلي وسيعلن قريبا هذا الميثاق .

والتجمع الوطني العراقي اذ يرحب بدخول الاتحاد الوطني الكردستاني طرفا مؤتلفا في اطاره ، فانه في الوقت نفسه يدعو ويهيب بجميع القوى والشخصيات الوطنية التقدمية العربية والكردية ، لان تأخذ مكانها المطلوب فيه ويساعد جماهير شعبنا على المضي قدما الى الامام في تصعيد النضال من اجل اسقاط النظام الفاشي واقامة جمهورية عراقية يتحقق في اطارها الحكم الذاتي لكردستان العراق .

التجمع الوطني العراقي

١٩٧٦/٦/١١

پاشكۆی ژماره ٣

بەیاننامەی بەرەی جوقد بە بۆنەی بە ئەندام بوونی یەكێتی نیشتمانی كوردستان ١١/ ٢/ ١٩٧٦

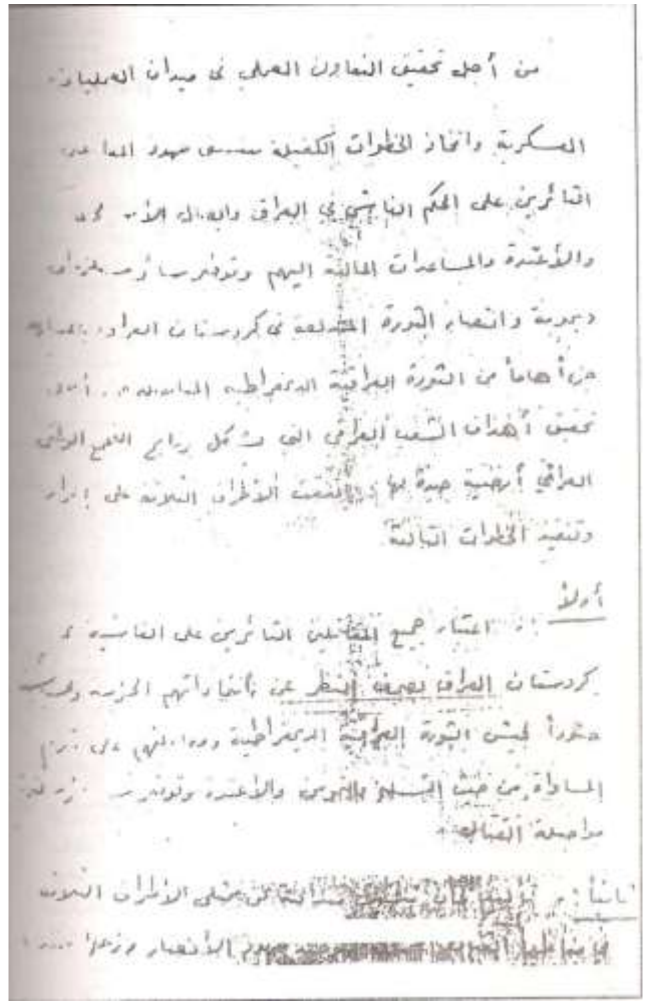

من أجل تحقيق التعاون العملي في ميدان العمليات
العسكرية واتخاذ الخطوات الكفيلة [illegible] جهود [illegible]
الثائرين على الحكم الفاشي في العراق وايصال الأسلحة
والأعتدة والمساعدات المالية اليهم وتوفير [illegible]
[illegible] وانتصار الثورة المندلعة في كردستان العراق باعتبارها
جزءاً هاماً من الثورة العراقية الديمقراطية [illegible] من أجل
تحقيق أهداف الشعب العراقي التي تشكل ركائز [illegible]
العراقية [illegible] اتفقت الأطراف المتعاونة على إقرار
وتنفيذ الخطوات التالية:

أولاً :- اعتبار جميع المقاتلين الثائرين على الفاشية في
كردستان العراق بصرف النظر عن انتماءاتهم الحزبية [illegible]
جنوداً لجيش الثورة العراقية الديمقراطية [illegible]
المساواة من حيث التسليح بالأسلحة والأعتدة وتوفير [illegible]
مواصلة القتال.

ثانياً :- [illegible] الأطراف [illegible]
[illegible] الأنصار [illegible]

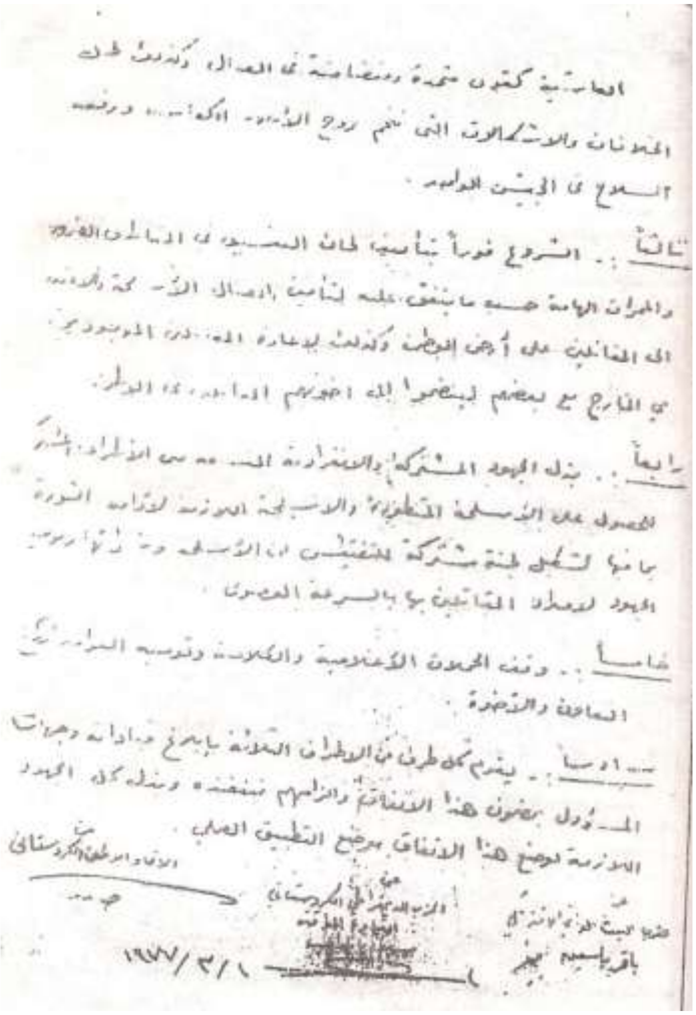

الفاشية كقوات متحدة ومتضامنة في القتال وكذلك حل
الخلافات والمشكلات التي تهم روح الأخوة [illegible]
[illegible] في الجيش الواحد.

ثالثاً :- الشروع فوراً بتأسيس لجان [illegible] في المناطق [illegible]
والمراكز الهامة حسب ما يتفق عليه لتأمين إيصال الأسلحة [illegible]
الى المقاتلين على أرض الوطن وكذلك لإعادة [illegible]
في الخارج [illegible]

رابعاً :- بذل الجهود المشتركة والمنفردة [illegible] من الأطراف [illegible]
الحصول على الأسلحة المتطورة والأسلحة [illegible] الثورة
[illegible] لتشكيل لجنة مشتركة للتفتيش عن الأسلحة [illegible]
[illegible] بالسرعة الممكنة.

خامساً :- وقف الحملات الإعلامية والكلامية وتوسيع [illegible]
المتبادلة والأخوة.

سادساً :- يقوم كل طرف من الأطراف المتعاونة بإبلاغ [illegible]
المسؤول بمضمون هذا الاتفاق والتزامهم بتنفيذه وبذل كل الجهود
اللازمة لوضع هذا الاتفاق موضع التطبيق العملي.

عن الاتحاد الوطني الكردستاني

عن الحزب الديمقراطي الكردستاني
القيادة المؤقتة

عن [illegible]
باقر ياسين

١٩٧٧/٣/١

پاشکۆی ژماره ٤

دەقی ڕێکەوتنی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان ١/٣/ ١٩٧٧ لە دیمشق

کە واژۆی هەر یەك لە مەسعود بارزانی، جەلال تاڵەبانی، باقر یاسین بەسەرەوەیە

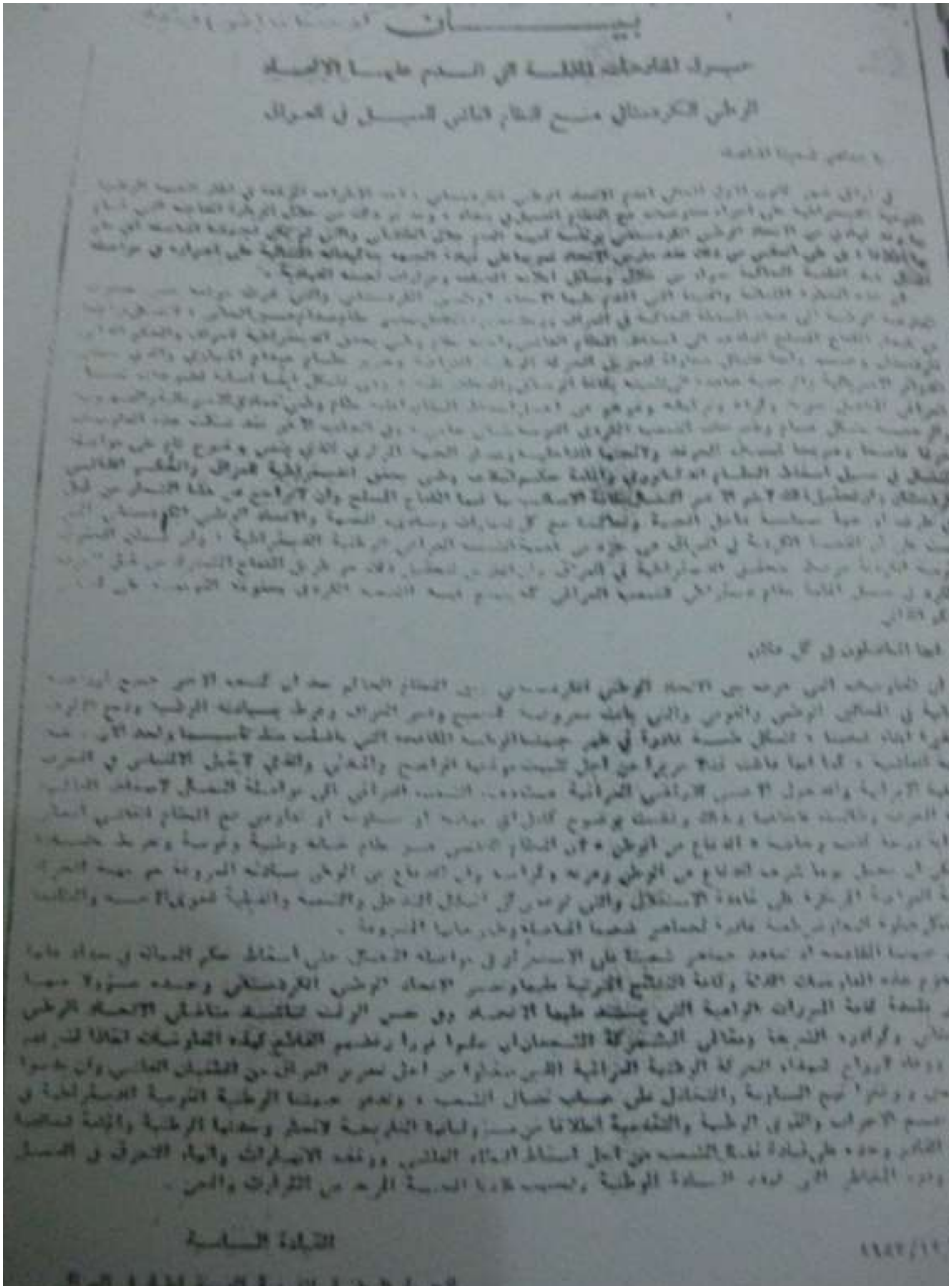

بيان

حول المفاوضات المذلة التي اقدم عليها الاتحاد

الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي العميل في العراق

القيادة السياسية

الجبهة الوطنية القومية الديمقراطية في العراق

پاشكۆی ژماره(٤)

بيان(جوقد): " حول المفاوضات المذلة التي اقدم عليها الا تحاد الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي في العراق"، فی ٢٥ كانون الاول ١٩٨٣.